

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Bc. Klára Martínková

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole

Diplomová práce

2023

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Klára Martínková**
Osobní číslo: **H21318**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se bude zabývat aktuálním speciálně pedagogickým tématem, a to podporou studentů se specifickými potřebami (SSP) na vysokých školách. Práce bude členěna na část teoretickou a praktickou.

Cílem teoretické části diplomové práce bude popsat vývoj a současnost vzdělávání SSP na vysokých školách. Budou popsány dle Metodického pokynu k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami jednotlivé kategorie, specifické potřeby, vysvětlen funkční princip, funkční diagnostika, metodický standard zajišťování studia SSP a stručně zmíníme i financování. Zmíníme také centra podpory na jednotlivých vysokých školách a zaměříme se na Centrum ALMA na UPCE. Teoretickou část uzavřeme popisem úlohy Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami.

Empirická část diplomové práce bude zpracována kvalitativním výzkumem za použití metody analýzy dokumentů na UPCE a rozhovoru s vybranými vysokoškolskými studenty se SP na UPCE. Cílem empirické části diplomové práce bude zmapovat možnosti podpory studentů s postižením na UPCE a zjistit, které služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se SP na UPCE k naplnění svých specifických potřeb a zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu centra pro podporu studentů se specifickými potřebami a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Metodický pokynu k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami.
ČEREŠŇOVÁ, Zuzana, ed. *INCLUSIVE HIGHER EDUCATION*. 1. Prague: Nakladatelství Gasset – Allan Gintel, Czech Republic, 2018. ISBN 978-80-87079-60-7.
KVĚTOŇOVÁ, Lea, ed. *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálněpedagogických potřeb*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-141-6.
PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0646-2.
ŠÁMALOVÁ, Kateřina. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3469-2.
MATĚJŮ, Petr. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009. ISBN 978-80-254-4519-8.
SLAVÍK, Milan. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4054-6.

Vedoucí diplomové práce: **PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **2. května 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **2. května 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. května 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Práci s názvem Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití práce této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 3. 2023

Bc. Klára Martínková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Zdence Šándorové, Ph.D. za odborné vedení a poskytnutí cenných rad, které mi v průběhu vypracování mé diplomové práce ochotně věnovala. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za trpělivost a podporu při studiu na vysoké škole. A také děkuji všem, kteří se svou účastí podíleli na výzkumném šetření.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá podporou studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. Cílem teoretické části je popsat vývoj a současnost vzdělávání studentů se specifickými potřebami na vysokých školách. Klíčovým ke zpracování teoretické části je Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami na základě kterého jsou popsány jednotlivé kategorie studentů se specifickými potřebami, funkční princip a funkční diagnostika, metodický standard zajišťování studia studentů se specifickými potřebami, financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami a standardy servisních a organizačních opatření. Dále jsou v diplomové práci zmíněna centra podpory na jednotlivých vysokých školách, Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na VŠ. Teoretická část je uzavřena podporou studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice v rámci Centra ALMA.

Empirická část diplomové práce je zpracována kvalitativním výzkumem za použití metody polostrukturovaného rozhovoru a analýzy dokumentů. Cílem empirické části je zmapovat možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice a zjistit, jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami k naplnění svých specifických potřeb a zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu centra pro podporu studentů se specifickými potřebami a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

KLÍČOVÁ SLOVA

Student, specifické potřeby, studium, vysoká škola

TITLE

Supporting students with specific needs at university

ANNOTATION

The Master thesis deals with the support of students with specific needs at university. The aim of the theoretical part is to describe the development and current status of education of students with specific needs at universities. The key to the theoretical part is the Methodological Guideline for the financing of increased costs of studying students with specific needs on the basis of which the different categories of students with specific needs, the functional principle and functional diagnosis, the methodological standard of providing study for students with

specific needs, financing of increased costs of studying students with specific needs and the standards of service and organizational measures are described. In addition, the Master thesis mentions support centres at individual universities, the Association of Service Providers for Students with Specific Needs at university. The theoretical part concludes with the support of students with specific needs at the University of Pardubice within the Alma Centre.

The empirical part of the Master thesis is prepared by qualitative research using the method of semi-structured interview and document analysis. The aim of the empirical part is to map the possibilities of supporting students with specific needs at the University of Pardubice and to find out what services are most frequently used by university students with specific needs to meet their specific needs and to find out the subjective assessment of the importance and benefit of the centre for supporting students with specific needs and the satisfaction of students with the quality of the services offered.

KEYWORDS

Student, specific needs, study, university

OBSAH

SEZNAM TABULEK	12
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	13
ÚVOD	14
TEORETICKÁ ČÁST	15
1 HISTORIE A SOUČASNOST VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V ČESKÉ REPUBLICE.....	15
1.1 LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ VZDĚLÁVÁNÍ OSOB SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI NA VYSOKÉ ŠKOLE.....	19
2 METODICKÝ POKYN K FINANCOVÁNÍ ZVÝŠENÝCH NÁKLADŮ NA STUDIUM STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI.....	23
2.1 KATEGORIE STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI	24
2.2 FUNKČNÍ PRINCIP A FUNKČNÍ DIAGNOSTIKA	26
2.3 METODICKÝ STANDARD ZAJIŠŤOVÁNÍ STUDIA SSP	27
2.4 FINANCOVÁNÍ ZVÝŠENÝCH NÁKLADŮ NA ZAJIŠTĚNÍ STUDIA SSP.....	27
2.5 STANDARDY SERVISNÍCH A ORGANIZAČNÍCH OPATŘENÍ	28
3 PODPORA STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI NA VYSOKÉ ŠKOLE	31
3.1 STUDENT SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI.....	31
3.1.1 <i>Student s tělesným postižením na vysoké škole</i>	<i>32</i>
3.1.2 <i>Student se sluchovým postižením na vysoké škole.....</i>	<i>33</i>
3.1.3 <i>Student se zrakovým postižením na vysoké škole</i>	<i>34</i>
3.1.4 <i>Student se specifickými poruchami učení na vysoké škole</i>	<i>35</i>
3.1.5 <i>Student s poruchami autistického spektra na vysoké škole</i>	<i>37</i>
3.2 CENTRA PODPORY STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI NA VŠ	39
3.2.1 <i>Centra podpory.....</i>	<i>41</i>
3.2.2 <i>Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP).....</i>	<i>47</i>
4 PODPORA STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI NA UNIVERZITĚ PARDUBICE V RÁMCI CENTRA ALMA	50

PRAKTICKÁ ČÁST	53
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	53
5.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	53
5.2 METODY SBĚRU DAT	53
5.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	55
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	55
5.5 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	56
5.6 VÝBĚR INFORMANTŮ A PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT	59
5.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	61
6 INTERPRETACE DAT ZÍSKANÝCH OD STUDENTŮ	62
6.1 VÝBĚR STUDIJNÍHO OBORU.....	62
6.2 NAVÁZÁNÍ SPOLUPRÁCE.....	63
6.3 STUDIUM	64
6.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ STUDIUM.....	67
6.5 KVALITA SLUŽEB.....	68
7 INTERPRETACE DAT ZÍSKANÝCH OD ZAMĚSTNANCŮ CENTRA ALMA .	70
7.1 PROCES NAVÁZÁNÍ SPOLUPRÁCE MEZI STUDENTEM SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI A CENTREM ALMA.....	70
7.2 SLUŽBY POSKYTOVANÉ CENTREM ALMA STUDENTŮM SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI 71	
7.3 VNITŘNÍ STRUKTURA CENTRA ALMA A SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY.....	71
8 ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	73
9 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A DISKUSE	76
9.1 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	76
9.2 DISKUSE	78
ZÁVĚR.....	79
SEZNAM ZDROJŮ	81
TIŠTĚNÉ.....	81
ELEKTRONICKÉ.....	85
SEZNAM PŘÍLOH	88

PŘÍLOHA A – INFORMOVANÝ SOUHLAS	89
PŘÍLOHA B – PŘEPIS ROZHOVORU S INFORMANTEM X2	91

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Charakteristika informantů.....	53
--	----

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

APUPA	Akademická poradna Univerzity Pardubice
AP3SP	Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami
AS	Aspergerův syndrom
DMO	Dětská mozková obrna
FF	Filozofická fakulta
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
RSH	Referát služeb hendikepovaným
Sb.	Sbírka zákonů
SP	Specifické potřeby
SSP	Student se specifickými potřebami
UK	Univerzita Karlova
VŠ	Vysoká škola
VVŠ	Veřejná vysoká škola
WHO	Světová zdravotnická organizace

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá možnostmi studia studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. V dnešní době se velmi prezentuje pojem inkluze. Inkluze se dostala také na vysoké školy. Univerzita Pardubice začala projevovat snahy o zpřístupnění studia na vysoké škole studentům se specifickými potřebami a vznikl tak projekt Univerzita Pardubice a kampus bez bariér. S projektem došlo na Univerzitě k řadě významných změn a zejména došlo k vytváření podmínek pro studenty se specifickými potřebami a vyrovnávání příležitostí ke studiu. Od vzniku projektu na Univerzitě uplynulo již více jak deset let a počet studentů se specifickými potřebami, kteří na Univerzitě studují stále vzrůstá. Téma jsem si zvolila z toho důvodu, že jsem se chtěla dozvědět více o inkluzi na vysokých školách a o možnostech podpory studentů se specifickými potřebami při studiu na vysoké škole. V této práci bych ráda poukázala na to, že přestože má student určité postižení či omezení, tak pokud se mu dostává adekvátní podpory, tak může být úspěšným studentem vysoké školy.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část vymezuje problematiku vzdělávání studentů se specifickými potřebami na vysoké škole včetně možností jejich podpory o níž se pak následně opírá i část praktická. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. Je zde popsána historie a současnost vzdělávání studentů se specifickými potřebami na vysokých školách v České republice. Jsou zde vymezeny jednotlivé kategorie studentů se specifickými potřebami a dále dle Metodického pokynu popsán způsob financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. Dále jsou zde popsány specifické potřeby studentů při studiu dle jednotlivých kategorií postižení. Na specifické potřeby studentů navazuje popis center podpory a teoretickou část uzavírá kapitola, která se věnuje podpoře studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice v rámci Centra ALMA.

V praktické části je popsáno výzkumné šetření, které bylo provedeno na Univerzitě Pardubice se studenty se specifickými potřebami a pracovníci Centra ALMA. Cílem výzkumu bylo zjistit jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, dále zjistit jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice k naplnění svých specifických potřeb a dále zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu Centra ALMA a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie a současnost vzdělávání studentů se specifickými potřebami na vysokých školách v České republice

Vzdělání je jedna z nejdůležitějších hodnot jak pro samotného jedince, tak pro celou společnost. Vzdělání podmiňuje socializaci člověka do společnosti a zejména pak udává předpoklad ekonomické a společenské uplatnitelnosti.

„Vzdělání jako klíčový konstrukt současné postmoderní společnosti, označované jako společnost vědění, zároveň předurčuje dynamiku jejího dalšího vývoje a slouží jako nástroj utváření jejich rychle se měnících struktur.“ (Šámalová, 2016. s. 9)

V České republice a stejně tak v mnoha jiných zemích do roku 1989 v oblasti vzdělávání lidí s postižením převládala segregace nebo také selektivní přístup. Tento přístup byl založen na rozdělení dětí, žáků a studentů do škol speciálních, které byly zaměřené na jednotlivé typy postižení, nebylo tedy možné, aby se žák s postižením vzdělával v běžné škole se zdravými jedinci. Tato koncentrace studentů do speciálních škol probíhala jak na úrovni primárního, tak i sekundárního stupně vzdělávání. Přesto však byly děti, žáci a studenti pro které bylo z různých důvodů příznivější a přínosnější, pokud se vzdělávali ve speciálních školách. Šance na absolvování vysoké školy a získání vysokoškolského diplomu byly možné pouze pro vybrané jednotlivce, kteří měli ke studiu výraznou podporu ze strany rodičů či přátel anebo pro ty, kteří museli vynaložit mimořádné úsilí k tomu, aby vysokou školu vystudovali. Ani společnost jako taková, nebyla připravená na případnou integraci. Vysoké školy v téže době nebyly připraveny na příjem studentů s postižením, jelikož prostory školy byly velmi bariérové a pohyb studentů s pohybovým postižením by zde nebyl možný, další překážkou ke studiu byla absence podpůrných nástrojů pro studium studentů se specifickými potřebami. (Krhutová, 2011)

Dlouhá léta byla přístupnost vysokých škol mimo hlavní zájem jejich představitelů – Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a pak také i mimo zájem občanů se zdravotním postižením. Za hlavní důvod byl v minulosti považován malý počet studentů, kteří se zapisovali ke studiu na vysokých školách. V devadesátých letech minulého století se rozhodla řada středoškolských absolventů s postižením, kteří považovali své postižení za přirozené a za

součástí svého života, že v zájmu své přípravy na budoucí profesní život absolvují vysokou školu. Tito studenti se při výběru vysoké školy (oboru) orientovali nejen podle odborného zájmu a předpokladů, ale také dávali význam neoficiálním doporučením a zkušenostem vážícím se k přístupnosti dané vysoké školy a příslušnému studijnímu programu. Školský systém se po roce 1989 orientoval na principy demokratické společnosti. Roku 1991 vstoupil v platnost vysokoškolský zákon, který vrátil institucím terciárního vzdělávání akademické svobody, samosprávu a autonomii a následující vysokoškolský zákon z roku 1999 dal prostor soukromým vysokým školám. (Michalík, 2011)

Celková populace je tvořena přibližně 13 procenty lidí s různým typem zdravotního postižení, avšak na vysokých školách (jak státních, tak soukromých) je zhruba 1 procento studentů s postižením. Někteří jedinci nemohou studovat z důvodu limitování svým postižením, jiní by studovat chtěli, ale nemají možnost. Lidé se zdravotním postižením se již tradičně dlouhá léta potýkají s velmi nízkou mírou zaměstnanosti a často jsou terčem diskriminace při přijímání do zaměstnání. Otázkou je, zda by tento problém ustal do pozadí, pokud by více osob s postižením mělo vysokoškolské vzdělání. Přístupné vzdělávání by mělo zohlednit různorodé potřeby jednotlivých skupin lidí s různými typy postižení a specifických potřeb a umožnit přístup a možnost účasti na vzdělávacím procesu všem bez rozdílu, jelikož přístupnost je klíčovým parametrem společnosti založené na rovných právech a poskytuje lidem samostatnost a umožňuje jim vést aktivní společenský a ekonomický život. Jedná se také o klíčový prvek k nediskriminaci a úplnému začlenění všech občanů bez rozdílu. (Prudký, Pabian, Šima, 2010)

„Česká republika se ztotožňuje s pojetím, které považuje vzdělání za jedno ze základních lidských práv poskytovaných všem lidským bytostem bez rozdílu a vyhláší je za nezcizitelnou a univerzální lidskou hodnotu.“ (Bílá kniha, 2001, s. 14)

Kvalita vysokoškolského vzdělávání lidí se zdravotním postižením má mimo rovnoprávného přístupu ke vzdělávání a k získání vysokoškolské kvalifikace také značné ekonomické aspekty a s úspěšným ukončením studia mají také přímou souvislost kvalitní podmínky pro studium. Nespočet schopných a talentovaných studentů s postižením studium na vysoké škole ukončila neúspěšně. K neúspěšnému ukončení vedlo několik faktorů – nepříznivé podmínky na konkrétní vysoké škole, dlouhodobé zvládání každodenních bariér a v neposlední řadě také ekonomické možnosti. Tyto okolnosti jsou důvodem k neuplatnění svého reálného potenciálu,

přijmutí práce, která neodpovídá jejich schopnostem až k odkázanosti na čerpání sociálních dávek. (Krhutová, 2011)

V devadesátých letech 20. století a na počátku století 21. se ve školství do popředí dostává pojem inkluze – inkluzivní vzdělávání. Tímto pojmem se rozumí vzdělávání, jenž rozvíjí kulturu školy směrem k sociální soudržnosti. Samotnou inkluzí se rozumí uspořádání běžné školy způsobem, který všem dětem bez rozdílu může nabídnout adekvátní vyučování a studium. Výuka probíhá s ohledem na individuální rozdíly dětí, žáků a studentů, je kladen důraz na respektování jejich aktuálních vzdělávacích potřeb, přičemž nezáleží na druhu speciálních potřeb a také ani na výsledcích poměřování výkonu žáků. (Bendl a kol., 2015) Smyslem tohoto konceptu je, aby všechny děti bez ohledu na stupeň postižení navštěvovaly třídy hlavního vzdělávacího proudu. (Hájková, Strnadová, 2010) Vzdělávání studentů s postižením na vysoké škole je možné pouze formou inkluzivního vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu, oproti primárnímu a sekundárnímu stupni vzdělávání, kde existuje možnost volby vzdělávací cesty. (Krhutová, 2011)

Čerešňová a kol. (2018) vidí podstatu inkluzivního vzdělávání v aplikaci přístupů zaměřených na člověka, kdy se samotným centrem stává člověk s individuálními potřebami a s individuálními schopnostmi, které vyplývají ze zdravotního postižení a které jsou respektovány. Ve vzdělávání se zaměřuje pozornost na vytváření přátelského, dostupného a bezpečného prostředí, které je vhodné pro všechny účastníky ve vzdělávání. Důraz je kladen na potřeby různorodých lidí a na respektování jejich individuality. Prostor by mělo zohledňovat různé prostorové nároky lidí s postižením nebo omezenými schopnostmi. Inkluzivní vzdělávání by mělo respektovat individuální kvality každého člověka z hlediska jeho vzdělávacích i sociálních potřeb.

Vysoké školy v České republice pro účely inkluzivního vysokoškolského vzdělávání, poskytování poradenských služeb a speciálních vzdělávacích opatření rozumí uchazečem o studium a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami osobu, která s ohledem na svůj zdravotní stav potřebuje přizpůsobení podmínek přijímacího řízení, studijních podmínek, odstranění fyzických překážek a v některých případech jsou vyžadovány úpravy vnitřních prostor školy, pro plnohodnotný a bezpečný průběh studia. (Slavík a kol., 2012)

„Inkluzivní iniciativy před zahájením a v průběhu studia znamenají, průběžně a dle aktuálních možností, odstraňování architektonických, komunikačních, edukačních a informačních bariér.“

(Slavík a kol., 2012, s. 142) Dále také Slavík a kol. (2012) uvádí odbornost a týmovost pracovníků v poradenských centrech a s tím souvisí i zajištění odborných poradenských a pedagogických služeb, včetně služeb znaleckých. Mezi tyto služby lze jmenovat úpravu podmínek k výkonu různých typů zkoušek, bezbariérový přístup do učeben, srozumitelnost výuky a dostupnost informací odpovídající speciálním vzdělávacím potřebám studentů, samostatnou volbu při výběru ubytovacích a stravovacích zařízení, dále pak respektující přístup všech pracovníků na akademické půdě.

Slavík a kol. (2012) uvádí, že pro úspěšné studium člověka se zdravotním postižením na vysoké škole je fungující středisko, jenž koordinuje veškerou aktivitu pedagogů, administrativních pracovníků, studentů i uchazečů o studium. Systémy podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami začaly na jednotlivých vysokých školách vznikat po roce 1989. Jejich vznik byl podporován finančními granty a projekty MŠMT. V současné době je v České republice 21 odborných pracovišť – center pro podporu studentů se specifickými potřebami při studiu na vysoké škole.

Hampton a Gosden (2004) uvádí význam posilování určitých osobnostních složek jedince se zdravotním postižením a také klíčové rysy vysokoškolského studia a prostředí jimiž je autonomie a samostatnost v učení. Došli k závěru, že při organizaci podpory je dobré vycházet z analýzy potřeb samotných studentů a na jejím podkladě stanovit odpovídající postup konkrétní intervence. Dále také požadovali, aby speciální podpora nebyla považována za příčinu nízké úrovně akademických standardů. Sebeurčení a zodpovědnost studentů při vzdělávacím procesu a v životě mají rozvíjet různá opatření, která povedou studenty směrem k samostatnosti a odpovědnosti za plánování vlastní práce, stanovování cílů, řešení problémů a realizaci svých rozhodnutí na podkladě předložených informací. Níže uvedený seznam předkládá příklady specifických potřeb studentů s postižením, které uvádí Hampton a Gosden (2004):

- Znalost osob zodpovědných za koordinaci podpory
- Získávání pravdivých informací o nárocích studia na vysoké škole, o rozdílnostech v přístupech a prostředí mezi střední a vysokou školou
- Dobré znalosti o zdrojích a podpoře, kterou může vysoká škola a jiné instituce poskytnout

- Znalosti o finanční podpoře a o právech studenta se zdravotním postižením
- Možnost využívat další (nadstandardní) studijní podporu (například individuální výuka, doučování)
- Zajištění samostatnosti, která je srovnatelná s vrstevníky bez postižení
- Přístupnost fyzického prostředí
- Přístupnost obsahu vzdělávání
- Přístupnost k technologiím v rámci kampusu vysoké školy

1.1 Legislativní dokumenty upravující vzdělávání osob se specifickými potřebami na vysoké škole

Základní legislativní dokumenty upravující právo na vzdělávání jsou *Listina základních práv Evropské unie*, která se díky členství České republiky v Evropské unii týká. Tato listina v článku 14 stanovuje právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělání pro každého. Dále také listina v článku 26 stanovuje právo na začlenění osob se zdravotním postižením, ve kterém stanovuje uznávat a respektovat právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti. (Listina základních práv Evropské unie, čl. 14, 26) Na úrovni státu se jedná o *Listinu základních práv a svobod České republiky*, která stanovuje pro každého právo na vzdělání (článek 33). (Listina základních práv a svobod České republiky, čl. 33)

V letech 2009 až 2011 došlo k přijetí řady důležitých dokumentů a k realizaci aktivit, které měly vliv na formování veřejné politiky státu i jednotlivých vysokých škol ve vztahu k uchazečům se zdravotním postižením o studium. Nejvýznamnějším právním dokumentem v oblasti zdravotního postižení je přijetí *Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením*, která v České republice vešla v platnost v říjnu 2009. Vzdělávání osob se zdravotním postižením je uvedeno v článku 24. Tento článek ukládá státům, které jsou smluvní stranou této Úmluvy, povinnost uznávat osobám se zdravotním postižením právo na vzdělávání, realizace opatření směřujících k vyšší přístupnosti vysokých škol a terciárního vzdělávání, odborné přípravě na výkon povolání, vzdělávání dospělých a celoživotnímu vzdělávání bez diskriminace rovnoprávně s ostatními. (Bendl a kol., 2015)

Vládou České republiky je každých 5 let vypracován *Národní plán rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*, který navazuje na již dříve přijatý *Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením*, z tohoto plánu vyplynulo několik nedořešených otázek života osob se zdravotním postižením. V současné době je v platnosti *Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením* na období 2021-2025, jemuž předcházelo již 6 Národních plánů. Národní plán je výchozím bodem, který nastavuje další strategické směřování České republiky v integraci osob se zdravotním postižením do společnosti a odstraňování bariér bránících osobám se zdravotním postižením účastnit se plnohodnotného života a zapojit se do společnosti. Plán je rozdělen do 5 částí, v každá část popisuje různé kroky k jeho dosažení, obsahuje také nejrůznější statistiky a revize stávajících opatření. V každém plánu jsou stanoveny různé hlavní a dílčí cíle a opatření, jak jich dosáhnout. Aktuální plán obsahuje několik cílů, zde uvádím cíle týkající se vzdělávání osob se zdravotním postižením (Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021-2025, 2020):

- Formu vzdělávání volit v souladu s nejlepším zájmem dítěte, žáka a studenta.
- Podporovat systém společného vzdělávání.
- Poskytovat osobám se zdravotním postižením podporu při vzdělávání ve všech stupních vzdělávací soustavy včetně celoživotního vzdělávání.
- Kvalitní práce školských poradenských zařízení, včetně zkrácení lhůty na provedení vyšetření.
- Kvalitní příprava a podpora všech pedagogických profesí při výuce dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením.
- Kvalitní vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením zohledňující jejich individuální potřeby.
- Zvýšení přístupnosti vysokých škol pro studenty se zdravotním postižením.
- Rozšíření možnosti celoživotního vzdělávání osob se zdravotním postižením.

Klíčovým právním předpisem, který upravuje přípravu na výkon povolání vzděláváním na vysoké škole je zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Specifická je odlišnost v legislativě – zatímco vysoké školy se řídí Zákonem o vysokých školách, tak vyšší odborné školy spadají pod Školský zákon (561/2004 Sb.). Zákon o vysokých školách je, co se týče právní úpravy vzdělávání osob s postižením skromný. Pouze § 21 ukládá povinnost činit všechna dostupná opatření pro vyrovnání příležitostí studovat na vysoké škole. Dále pak § 78 ukládá povinnost

v případě akreditace zajistit podmínky rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání zdravotně postižených uchazečů a studentů. (Šámalová, 2016)

V listopadu 2011 zveřejnilo MŠMT Zásady a pravidla financování veřejných vysokých škol. Součástí této metodiky je příloha č. 3 – Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. Tato metodika je MŠMT každoročně aktualizována a novelizována, více viz. kapitola 2. (Krhutová, 2011)

Jak již bylo výše zmíněno, existuje řada zákonů vztahujících se ke vzdělávání osob se specifickými potřebami, ale existují také dokumenty, které nemají legislativní rámec. Přesto tyto se tyto dokumenty zabývají myšlenkami rovnoprávného zapojení studentů do hlavního proudu vzdělávacího systému. Bílá kniha neboli také Národní program rozvoje vzdělávání je jedním z takových dokumentů. Tento program vychází z konceptu ucelené a integrující se vzdělávací soustavy, zabývá se strategiemi ve vzdělávání a poskytuje školám podněty ke konkrétní práci. Člení se do třech částí, které odpovídají třem stupňům vzdělávání – prvním je předškolní, základní a střední vzdělávání, druhým je terciární vzdělávání a posledním stupněm je vzdělávání dospělých. V případě terciárního vzdělávání se zabývá předpoklady pro vzdělávání, cíli a přístupností vzdělávání. V tomto programu také vstupuje do popředí rovnost přístupu ke vzdělávání a vyloučení diskriminace. Stejně tak, že pokud uchazeč splňuje přijímací kritéria pro vstup na vysokou školu, tak by mu pro nástup ke studiu neměly bránit žádné překážky, stejně tak je nutné: „*Dbát na to, aby se nemohly z žádného důvodu projevit problémy v případě zdravotně handicapovaných uchazečů...*“ (Bílá kniha, 2001, s. 67) Program si tedy klade za cíl, podporovat studenty se specifickými vzdělávacími potřeby, v co největší možné míře jim usnadnit jejich vzdělávací cestu a také je kvalitně připravovat na jejich profesní život. (Bílá kniha, 2001)

Dalším velmi blízkým dokumentem Bílé knihy je Bílá kniha terciárního vzdělávání. Jedná se o ucelenou koncepci, která vymezuje strategie a cesty, kterými by se mělo terciární vzdělávání v České republice vyvíjet. Jedním z cílů, který si klade je: „*Odstraněním nebo podstatným zmírněním sociálních a jiných bariér v přístupu k terciárnímu vzdělávání, společně s jeho diverzifikací na straně studijní nabídky, umožní studium všem uchazečům, kteří o něj mají zájem.*“ (Bílá kniha terciárního vzdělávání, 2009, s. 11)

Dalším podobným a blízkým dokumentem je Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, která je již druhá v pořadí. První Strategie (do roku 2020) navazovala na Akční plán inkluzivního vzdělávání, jenž udává cíle a opatření na podporu rovných příležitostí ve vzdělávání. Současná Strategie má dva hlavní strategické cíle, prvním z nich je proměna obsahu vzdělávání a druhým, pro tuto práci podstatnějším, je snižování sociálních nerovností ve vzdělávání. Tento cíl je aktuální již několik let, a to i přesto, že již došlo k odstranění řady jak formálních, tak neformálních bariér, avšak nerovnosti ve vzdělávání jsou přetrvávajícím problémem. (Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, 2020)

2 Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami

V současné době je v České republice snaha o rovný přístup k vysokoškolskému vzdělávání pro studenty se specifickými potřebami. Vzdělávání studentů se specifickými potřebami je finančně náročnější oproti vzdělávání studentů bez specifických potřeb. Pro tento účel byl MŠMT vytvořen Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami (dále jen metodický pokyn), který je přílohou č. 3 Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Metodický pokyn je každoročně aktualizován a jak uvádí název, tak se jím řídí poskytování příspěvku veřejným vysokým školám na podporu financování zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami. Dále metodický pokyn stanovuje podmínky a opatření, které musí veřejné vysoké školy splnit v případě, že chtějí čerpat finanční prostředky dotačního programu. (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022)

Pro poskytnutí finanční podpory je nutné, aby byl student zařazen do evidence studentů se specifickými potřebami. Vysoké škole může být poskytnuta finanční podpora pro studenty se specifickými potřebami, kteří doloží:

- „a) doklad o zdravotním postižení ve smyslu § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, nebo*
- b) doklad o invaliditě libovolného stupně ve smyslu § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, nebo*
- c) průkaz osoby se zdravotním postižením libovolného stupně ve smyslu § 34 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, nebo*
- d) doklad o specifické poruše učení zjištěné na základě výsledků získaných obecně dohodnutou diagnostikou specifických poruch učení, nebo*
- e) doklad o poruše autistického spektra zjištěné na základě komplexního vyšetření klinickým psychologem, nebo*
- f) lékařská zpráva o výsledcích odborného lékařského vyšetření v případě osob, které se nemohou prokázat doklady uvedenými výše v písm. a) až e), nebo*

g) rozhodnutí Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na VVŠ (AP3SP) v těch případech, kdy se z objektivních důvodů nemůže osoba uvedená níže v části 2, čl. 3 odst. 1-6 dočasně prokázat doklady uvedenými výše v písm. a) až c), nebo pokud nebyla uznána způsobilou pro získání těchto dokladů přitom však AP3SP potvrdí, že dopad jejího postižení na finanční náročnost studia odpovídá vznášenému vstupnímu podkladu.“ (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022, s. 28)

V této kapitole na základě Metodického pokynu k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami popíšu kategorie studentů se specifickými potřebami, dále vydefinuji a popíšu význam funkčního principu a funkční diagnostiky, věnovat se budu také metodickému standardu zajišťování studia studentů se specifickými potřebami, dále uvedu podmínky pro splnění financování zvýšených nákladů na zajištění studia studentů se specifickými potřebami a na závěr popíšu standardy servisních a organizačních opatření.

2.1 Kategorie studentů se specifickými potřebami

V Metodickém pokynu části 2 jsou vymezeny kategorie studentů se specifickými potřebami, které vznikly ve vzájemném působení zdravotního postižení a studijního prostředí. Vychází z podstatných aspektů pro studium na vysoké škole a je zohledňován jejich finanční dopad.

Studenti se specifickými potřebami jsou dle Metodického pokynu děleni do následujících kategorií (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022):

A. Student se zrakovým postižením

A1. uživatel zraku

Uživatelem zraku je student, kterému zraková vada umožňuje při práci s textem používat zrak. Obraz je studentovi upravován zvětšováním či optickými změnami.

A2. uživatel hmatu/hlasu

Uživatelem hmatu nebo hlasu je student, kterému zraková vada neumožňuje při práci používat zrak, nýbrž hmat či hlas. Student tak pracuje s hmatově tištěnými dokumenty nebo s odečítači obrazovky (např. dokumenty v Braillově bodovém písmu).

B. Student se sluchovým postižením

B1. uživatel mluveného jazyka

Uživatelem mluveného jazyka je student, který z důvodu sluchového postižení při komunikaci upřednostňuje mluvený jazyk v mluvené nebo v psané formě.

B2. uživatel znakového jazyka

Uživatelem znakového jazyka je student, který z důvodu sluchového postižení při komunikaci upřednostňuje znakový jazyk.

C. Student s pohybovým postižením

C1. s postižením dolních končetin

Student, který kvůli pohybovému postižení dolních končetin k samostatnému pohybu využívá opěrné hole, nebo mechanický či elektrický vozík.

C2. s postižením horních končetin

Student, který kvůli pohybovému postižení horních končetin omezenou hybnost či funkčnost horních končetin. Student ke studiu potřebuje speciální pomůcky či modifikované postupy činnosti. Jedná se např. o psaní poznámek na klávesnici, přístrojovou techniku, diktafony, přepisy mluvené řeči do psané podoby.

D. Student se specifickými poruchami učení

Student, kterému specifické poruchy učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, dysmuzie, dyspinxie) a jejich kombinace brání studovat a plnit studijní povinnosti standardním způsobem.

E. Student s poruchou autistického spektra

Student, kterému vrozená neurovývojová porucha autistického spektra, včetně Aspergerova syndromu brání plnit studijní povinnosti standardním způsobem.

F. Student s jinými obtížemi

Student, kterému psychická a psychiatrická porucha, jiná neurovývojová porucha, narušená komunikační schopnost a chronické somatické onemocnění brání plnit studijní povinnosti standardním způsobem.

„Kategorie studentů se specifickými potřebami vzniklými v interakci zdravotního postižení nebo zdravotního stavu studenta a studijního prostředí vycházejí výhradně z aspektů relevantních pro studium na vysoké škole a zohledňují jejich finanční dopad. Medicínské hledisko je bráno v potaz jako vstupní informace kvůli základní objektivitě specifických potřeb studenta, zatímco rozhodujícím aspektem pro zařazení do některé z výše uvedených kategorií je funkční princip.“ (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022, s. 29)

2.2 Funkční princip a funkční diagnostika

Funkčním principem při vymezení jednotlivých kategorií studentů se specifickými potřebami se rozumí praktický dopad na činnosti, které souvisí se studiem vybraného studijního programu. Funkční princip je kritériem pro zařazení studenta do jednotlivých výše uvedených kategorií studentů se specifickými potřebami. Jde o přístup, při němž není rozhodující samotná lékařská diagnóza.

Při funkční diagnostice jsou posuzovány specifické potřeby studenta. Na základě posouzení stanoví veřejná vysoká škola funkční dopad zdravotního postižení na absolvování aktivit potřebných pro studium studentem vybraného studijního programu/oboru. Funkční diagnostika se provádí před zahájením studia, pokud u studenta nedošlo ke vzniku specifických potřeb v průběhu studia. Funkční diagnostiky se účastní samotný student se specifickými potřebami, odborný zástupce specializovaného pracoviště a v některých případech také zástupce fakulty. Na základě výsledků diagnostiky se stanovují studentovým schopnostem odpovídající komunikační, pracovní a organizační postupy a konkrétní specifické potřeby studenta. (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022)

Funkční diagnostika je podmiňující pro zařazení do Evidence studentů se specifickými potřebami a slouží jako doklad o možných modifikacích průběhu vzdělávání. Součástí tohoto dokladu je také potvrzení od lékaře. Funkční diagnostika je zpracována na speciální formulář, který následně slouží studentovi jako doklad, kterým se prokazuje akademickým pracovníkům při modifikaci výuky. (Arnoldová, 2016)

2.3 Metodický standard zajišťování studia SSP

Metodický standard je rozdělen na dva okruhy univerzální a konkrétní. V prvním okruhu jsou vymezeny podmínky technické, organizační a legislativní. Standard univerzální studijní přístupnosti neboli také podmínky, které zajišťují přístupnost vysokoškolského prostředí bez ohledu na potřeby konkrétního studenta, jedná se např. o bezbariérové prostory, speciální informační a komunikační technologie, přístupnost vnitřních informačních systémů. Za splnění těchto podmínek je odpovědný rektor veřejné vysoké školy a k jejich plnění bývají použity jiné prostředky, jelikož z dotačního programu na ně nebývá přispíváno. Ve druhém okruhu jsou vymezeny servisní a organizační opatření, která souvisí s podporou konkrétního studenta. Standard servisních a organizačních opatření definuje podstatu a provedení jednotlivých opatření. V rámci tohoto okruhu je stanoven rozsah, ve kterém má veřejná vysoká škola povinnost zajišťovat opatření těm studentům se specifickými potřebami, které vykazuje v žádosti o příspěvek a příspěvek na ně obdrží. (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022)

2.4 Financování zvýšených nákladů na zajištění studia SSP

Výše zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami se liší. Podstatnými aspekty, kterými se liší výše zvýšených nákladů na zajištění studia jsou jednotlivé kategorie studentů se specifickými potřebami a také studijní program/obor, který si student ke studiu vybral. Výše příspěvku na studium studentů se specifickými potřebami stanoví MŠMT na základě vstupního podkladu (Kvantifikace výkonů VVŠ v oblasti studia SSP), který musí veřejná vysoká škola MŠMT zaslat. Na základě zaslané žádosti o poskytnutí příspěvku se MŠMT vyjádří v rozhodnutí, ve kterém uvede výši příspěvku na studium studentů s SSP a také účel, na který je příspěvek veřejné vysoké škole poskytnut. Výše příspěvku na studium studentů

se specifickými potřebami se také odvíjí množství výkonů všech veřejných vysokých škol, pakliže částka určená všem veřejným vysokým školám překročí limit rozpočtu stanovený MŠMT, dojde k redukci zvýšených nákladů jednotlivých škol. (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022)

V případě, že chce student využívat podpory studentů se specifickými potřebami, musí podat žádost o zařazení do evidence a absolvovat jednotlivé kroky podmiňující zařazení. Jak uvádí Arnoldová (2016, s. 184) „*Udělit informovaný souhlas studenta, dodat potvrzení o zdravotním postižení studenta a provedení tzv. funkční diagnostiky studenta, ke které se musí student přihlásit. Evidence těchto studentů je základní podmínkou pro získání příspěvku pro fakulty od MŠMT na zvýšené náklady na studium. Výše příspěvku se odvíjí od typu postižení studenta a studovaného oboru.*“

2.5 Standardy servisních a organizačních opatření

Metodický pokyn v části 4 článku 5 uvádí Standardy servisních a organizačních opatření. V rámci těch opatření jmenuje časovou kompenzaci, individuální výuku, organizační opatření, osobní asistenci, prostorou orientaci, prepisovatelský servis, režijní opatření, studijní asistenci, tlumočnický servis, zapisovatelský servis a zpracování studijní literatury (Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami in Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, 2022):

- Časová kompenzace

Opatření, při kterém je studentovi navýšena časová dotace nad standardní dobu, za účelem splnění úkolu, složení zkoušky.

- Individuální výuka

Opatření, při kterém je studentovi zajištěna smyslová nebo fyzická přístupnost výuky. Výuka je realizována samostatně s jedním studentem nebo s malou skupinou studentů se shodnými specifickými potřebami. Tato forma výuky není určena ke kompenzaci znalostí. Individuální výuka je realizována na základě závěrů funkční diagnostiky.

– Organizační opatření

Opatření, při kterém je studentovi přizpůsobeno studium dle jeho specifických potřeb. Konkrétně se jedná o místo, čas a způsob plnění studijních povinností. V případě místa se jedná o přesun výuky do jiných prostor pro např. lepší přístupnost, v případě času se jedná o opatření, která překračují rámec časové kompenzace např. změna délky vyučovacích jednotek a v případě způsobu se jedná např. aplikace běžně nevyužívaných technologií (sdílené dokumenty apod.)

– Osobní asistence

Opatření, při kterém je studentovi v rámci studia zajištěna v přímém kontaktu pomoc v rámci fyzických aktivit a sebeobsluhy. Osobní asistence zajišťuje především průvodcovské služby, sebeobslužné činnosti a manipulaci s předměty osobní potřeby, administrativní a redakční služby. Odehrává se také v prostorách součástí školy – ubytovací a stravovací zařízení, školní knihovny, akce školy. Sám student si určuje míru, v jaké požaduje, aby mu byla osobní asistence poskytována.

– Prostorová orientace

Opatření, které zajišťuje studentovi bezpečný pohyb a orientaci v prostorách školy a prostorách se školou souvisejících. V případě studenta se zrakovým postižením je prostorová orientace realizována proškoleným instruktorem.

– Přepisovatelský servis

Opatření, které je určené pro studenty se smyslovým postižením. Jde o simultánní přepis mluveného jazyka.

– Režijní opatření

Opatření jednorázového nebo opakovaného rázu, při kterém je realizována intervence mezi studentem a pracovníky vysoké školy.

– Studijní asistence

Opatření, při kterém jsou kompenzována omezení studenta v průběhu studia (během výuky, při práci se studijními materiály, při výzkumu, při práci s technologiemi a při plnění studijních

úkolů). Je realizována v přímém kontaktu studenta o studijního asistenta, nejedná se formu osobní asistence.

– Tlumočnický servis

Opatření, které prostřednictvím tlumočnicka znakového jazyka zajišťuje komunikaci mezi uživatelem znakového jazyka a uživatelem mluveného jazyka.

– Zapisovatelský servis

Opatření, při kterém dochází k přepisu mluveného jazyka do písemné podoby. Užívá se u studentů se sluchovým a pohybovým postižením a u studentů se specifickými poruchami učení.

– Zpracování studijní literatury

Opatření, při kterém dochází ke zpřístupňování literatury vzhledem ke specifickým potřebám studentů, převážně dochází k procesu digitalizace literatury na elektronický dokument.

3 Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole

Kvalita vysokoškolského vzdělávání vzrůstá se snahami zpřístupnit studium na vysokých školách osobám se specifickými potřebami. Jak uvádí Kaleja a kol. (2012, s. 16) „*Česká republika se hlásí k evropskému standardu univerzitního vzdělávání, z něhož mimo jiné také vyplývá vytváření systému podpory zpřístupnění vysokoškolského vzdělávání osobám se zdravotním postižením.*“ Na vzrůstající požadavky zpřístupnění vysokoškolského studia studentům se specifickými potřebami zareagovaly vysoké školy a začala vznikat centra podpory určená pro studenty se specifickými potřebami.

V následujících podkapitolách přiblížím jednotlivá postižení na základě kategorií studentů se specifickými potřebami (viz. kapitola 2.1.) přiblížím také obtíže studentů, které jim jejich postižení při studiu na vysoké škole předkládá a na závěr se budu také věnovat podpoře studentů se specifickými potřebami na vysoké škole v rámci center podpory.

3.1 Student se specifickými potřebami

Studentem se specifickými potřebami se rozumí student, který z důvodu svého zdravotního postižení nemůže plnit podmínky, které mu stanovuje studijní plán studijního oboru, který si ke studiu vybral, a to obvyklým způsobem jako ostatní studenti. Student ke zvládnutí studia potřebuje upravit přijímací řízení, studijní podmínky, odstranit fyzické překážky nebo vyžaduje jiné zvláštní úpravy. (Kaleja, 2013) Dlouhá (in Růžičková, Skákalová, 2014) tvrdí, že specifické potřeby uchazečů/studentů se zdravotním postižením korespondují s terminologií a s kategoriemi studentů se specifickými potřebami uvedenými ve výše zmíněných (kapitola 2.1.) Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Příloze 3 – Financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. Dlouhá (in Růžičková, Skákalová, 2014) také vymezuje rozdíl v terminologii. V primárním a sekundárním vzdělávání se studentem s postižením rozumí student se speciálními vzdělávacími potřebami naproti tomu v terciárním vzdělávání se termín modifikoval na specifické potřeby.

Prostřednictvím servisních a organizačních opatření uvedených v kapitole 2.5. dochází k nasycení specifických potřeb v rámci studia na vysoké škole. Na základě těchto opatření

dochází ke zmírnění funkčního dopadu postižení studenta na průběh výuky. (Dlouhá in Růžičková, Skákalová, 2014)

3.1.1 Student s tělesným postižením na vysoké škole

Za tělesné postižení (disabilitu) jsou dle Kantora a kol. (2014, s. 6) považovány: „*vady pohybového a nosného ústrojí, které jedince omezují při participaci na životně významných aktivitách, např. při vzdělávání.*“ Tělesné postižení může být vrozené (DMO – dětská mozková obrna, vrozené vývojové vady) nebo může být získané (amputace, mozková a míšní traumata, myopatie). Vrozené tělesné postižení mění podmínky vývoje jedince, avšak jedinec se na postižení adaptuje lépe, než je tomu u získaného postižení. Získané postižení představuje obtíže s přijetím nově nastalé situace, je provázeno psychickými obtížemi a duševním traumatem, jelikož jedinec často srovnává s minulostí a vidí, co kvůli postižení ztratil. (Buřvalová, Reitmayerová, 2007) Javorská (in Růžičková, Skákalová, 2014) dále dělí tělesné postižení dle pohyblivosti jedince na lehké (jedinec je schopen samostatného pohybu), středně těžké (jedinec k pohybu využívá ortopedické pomůcky) a těžké (jedinec není schopen samostatného pohybu).

Studenti s tělesným postižením se musí při studiu na vysoké škole potýkat s mnoha překážkami. Kvůli jejich pohybovému postižení se jedná zejména o architektonické bariéry. Výše zmíněné zpřístupňování studia by se mělo také dotýkat zpřístupňování vysokoškolských budov, ale i přístupových cest k těmto budovám, které by měly být zbaveny všech překážek. Studenti také z důvodu omezení motorických schopností mohou potřebovat zvláštní věcnou, metodickou a personální podporu. Jedná se např. o problém se zápisem poznámek, obtíže při psaní písemných zkoušek. Je vhodné, aby učitelé na základě funkční diagnostiky tyto obtíže zvažili a materiály k tomu přizpůsobily. V neposlední řadě se studenti mohou potýkat také s psychickými bariérami způsobujícími až psychické obtíže u samotného studenta. Může k tomu vést nevhodný přístup vyučujících, nebo studentů ze stran spolužáků. Psychické obtíže může způsobovat také změna prostředí. Student se dostane do neznámého prostředí, nemá zde nikoho blízkého, nemá na blízku rodinné příslušníky a musí si zvykat na nové prostředí a nové lidi. (Hájková in Květoňová, 2007)

3.1.2 Student se sluchovým postižením na vysoké škole

Sluchové postižení je důsledkem takové ztráty sluchu, kterou již nelze plně kompenzovat technickými pomůckami a která negativně ovlivňuje kvalitu lidského života. (Langer, 2013) Sluch společně se zrakem patří mezi nejdůležitější lidské smysly. Sluch má u člověka význam při komunikaci, rozvoji řeči, jazyka a myšlení, rozvoji psychiky, emocionálních a společenských vazeb. Sluchová vada je trvalý stav, který nelze léčbou zlepšit. Může být vrozená nebo získaná, s tím se také pojí, zda sluchové postižení vzniklo před dokončeným vývojem řeči (prelingvální sluchové postižení) nebo vzniklo až po ukončeném vývoji řeči (postlingvální sluchové postižení). Na základě tohoto dělení dochází k hodnocení sluchové vady dle času výstavby slovní zásoby a schopnosti komunikovat mluvenou řečí. (Hádková in Květoňová, 2007)

Langer (2014) uvádí dělení sluchových vad dle velikosti sluchové ztráty na základě klasifikace dle Světové zdravotnické organizace (WHO) z roku 1980:

- Normální sluch (ztráta 0–25 dB)
- Lehká nedoslýchavost (ztráta 26-40 dB)
- Střední nedoslýchavost (ztráta 41-55 dB)
- Středně těžké sluchové postižení (ztráta 56-70 dB)
- Těžké sluchové postižení (ztráta 71-90 dB)
- Úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta více než 90 dB)

Vysokoškolské studium pro studenty se sluchovým postižením bylo v dřívějších dobách téměř nemožné. Primárním cílem ve školách bylo naučit děti mluvit na úkor redukce učiva, což mělo za následek, že neslyšící neměli kvalitní vzdělání základní, což jim pak zamezovalo přístup na vysoké školy. Zlom nastal v 90. letech, kdy došlo k založení dvou studijních oborů pro sluchově postižené na vysokých školách v Brně a Praze. (Skákalová, in Růžičková, Skákalová, 2014)

Nejčastější obtíží studentů se sluchovým postižením na vysoké škole je komunikační bariéra – domlouvání, nepochopení, neporozumění, nepochopení informací, tyto bariéry vyžadují vzájemnou spolupráci a pomoc všech účastníků vzdělávacího procesu. Studium se také liší na základě možností komunikace sluchově postiženého, které se odvíjí od doby vzniku sluchové vady v souvislosti s výstavbou slovní zásoby. Pro neslyšící studenty je důležité, aby jim byl zajištěn

přístup k informacím v jejich přijatelném komunikačním kódu a nedocházelo k neporozumění. (Hádková in Květoňová, 2007) Skákalová (in Růžičková, Skákalová, 2014) uvádí překážky, které musí student překonat k úspěšnému absolvování vysoké školy. Velkou pomocí mu k tomu bude užití kompenzačních pomůcek a technologií, včetně servisních a organizačních opatření (např. tlumočnické služby, přepisovatelský servis, časová kompenzace apod.). Avšak Strnadová (2001) považuje za nejpodstatnější krok k úspěšnému absolvování studia vzájemnou toleranci a ochotu pomoci.

3.1.3 Student se zrakovým postižením na vysoké škole

Růžičková (in Růžičková, Skákalová, 2014, s. 34) definuje zrakové postižení jako: „...*všechny vrozené nebo získané vady či poruchy, které i po léčebné terapii a korekci refrakční vady jedinci způsobují funkční potíže.*“ Naproti tomu Vitásková a kol. (2003, s. 35) definuje zrakové postižení jako: „*stav, kdy poškození zrakového analyzátoru nebo jeho funkcí vytváří vážnou překážku v procesu informovanosti člověka v nejšířším slova smyslu, ovlivňuje jeho celkový rozvoj, utváření osobnosti, následně pracovní uplatnění a existenci ve společnosti.*“ Zrakem jedinec přijímá až 80 % informací o okolním světě, pokud má jedinec zrakové postižení tak dochází k informačnímu deficitu, avšak zároveň dochází k rozvoji kompenzačních mechanismů, které se snaží důsledky deficitu zmírnit. Za zrakově postiženého lze považovat jedince, u kterého ani nejvyšší možná korekce brýlemi/čočkami nevede ke zlepšení. (Michalík a kol., 2011) Hamadová a kol. (2007) uvádí, pokud pracujeme s osobou zrakově postiženou důležitost znát dobu vzniku a příčinu vzniku zrakového postižení, která je důležitá pro určení, zda vada zraku zasahuje oko jako celek nebo zasahuje jen jeho části, či oslabuje jeho výkon. Dle doby vzniku se dělí vady zraku na vrozené a získané a dle příčiny vzniku se dělí na orgánové a funkční.

Zrakové postižení lze rozlišovat a dělit na základě různých kritérií. Pro účely této práce jsem zvolila klasifikaci dle Vitáskové a kol. (2003), která uvádí klasifikaci osob se zrakovým postižením ve vztahu k výchovně-vzdělávací činnosti z tyflopédického hlediska na osoby:

- Nevidomé (praktická, skutečná, totální slepota)
- Se zbytky zraku
- Slabozraké (lehká, střední, těžká slabozrakost)
- S poruchami binokulárního vidění

Student se zrakovým postižením nemá možnost si při výběru vysoké školy zvolit obor pro zrakově postižené, jelikož v České republice neexistuje žádná vysoká škola, která by se specializovala na přípravu studentů se zrakovým postižením. Při výběru oboru, je důležité zohlednit vhodnost oboru k typu zrakového postižení. (Vitásková a kol., 2003) I přes vhodný výběr oboru je studium velmi obtížné a nese s sebou mnoho úskalí. Studenti mají obtíže s orientací v budovách (vyhledávání učeben, kanceláří pedagogů), velmi obtížný je o přestávkách přesun mezi budovami, na který mají studenti velmi málo času. Další překážkou, které studenti přikládají velký význam je dostupnost studijních materiálů v elektronické podobě a oni se tak nemohou připravovat např. z hodiny na hodinu, jelikož nemají dostupnou literaturu. Avšak nejvíce neuspokojivějším jsou přednášky a semináře, jelikož vyučující často odkazuje na obrázky a grafy v prezentaci a opomíná na přizpůsobení výuky pro zrakově postiženého studenta. V poslední řadě je také častým tématem modifikace zápočtů a zkoušek, které musí být převedeny do digitální formy anebo musí být realizovány ústní formou. (Růžičková in Růžičková, Skákalová, 2014, Květoňová, 2007) Vitásková a kol. (2003, s. 48) definuje podmínky, za kterých může student se zrakovým postižením studovat na vysoké škole „*Zrakově postižený student se může úspěšně účastnit výuky na terciálním stupni vzdělávání pouze v případě, jak již bylo uvedeno, že jsou zajištěny materiální podmínky a metodické postupy, které umožňují překonávat informační deficit způsobený senzorickým postižením.*“

3.1.4 Student se specifickými poruchami učení na vysoké škole

Specifické poruchy učení se v odborné literatuře objevují v mnoha terminologických podobách – specifické poruchy učení, specifické vývojové poruchy učení, poruchy učení, specifické vývojové poruchy školních dovedností, vývojové poruchy učení. Zmíněné termíny jsou v pedagogicko-psychologickém pojetí chápány jako ekvivalentní, avšak jsou mezi nimi rozdíly. Až 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (WHO) stanovila závazný termín specifické vývojové poruchy školních dovedností, avšak nejnovější literatura již termín vývojové nepoužívá. Nejednotnost v definicích specifických poruch učení je dána jejich odlišným chápáním. V odborné literatuře se také objevuje mnoho podob definic specifických poruch učení, ve kterých došlo v průběhu let k řadě změn. (Smečková, 2014) Jucovičová, Žáčková (2008, s. 9) definují specifické poruchy učení jako: „*neschopnost naučit se číst, psát a počítat pomocí běžných výukových metod za průměrné inteligence a přiměřené sociokulturní*

příležitosti.“ Řada definic je také potvrzena faktem, že specifické poruchy učení se převážně objevují u jedinců, kteří mají inteligenci v pásmu průměrném až nadprůměrném. Specifické poruchy učení tedy nevznikají na základě snížené inteligence, ale podkladem pro vznik je porucha funkcí, odpovídajících za učení se čtení, psaní, počítání. (Jucovičová, Žáčková, 2008)

Smečková (2014) vymezuje klasifikaci specifických poruch učení, která vychází ze dvou klasifikačních systémů. První klasifikační systém je běžně užívaný pro naše území a zahrnuje dyslexii, dysgrafii, dysortografii a dyskalkulii, oproti tomu druhý klasifikační systém je vytvořen Světovou zdravotnickou organizací (WHO), která v 10. revizi vymezuje specifické poruchy učení pod termín Specifické vývojové poruchy školních dovedností (F 81) a následně je dělí do 6 kategorií:

- F 81.0 Specifická porucha čtení
- F 81.1 Specifická porucha psaní
- F 81.2 Specifická porucha počítání
- F 81.3 Smíšená porucha školních dovedností
- F 81.8 Jiné poruchy školních dovedností
- F 81.9 Vývojové poruchy školních dovedností nespecifikované

V České republice se setkáváme s dílčími specifickými poruchami učení, které vycházejí z klasifikace studentů se specifickými potřebami – D – student se specifickými poruchami učení a vymezuje následující typy (Dlouhá, in Růžičková, Skákalová, 2014):

- Dyslexie – specifická porucha čtení, která se projevuje neschopností naučit se číst, jde o nejčastěji vyskytující se poruchu.
- Dysgrafie – specifická porucha psaní, která se projevuje obtížemi v grafické stránce písemného projevu.
- Dysortografie – specifická porucha pravopisu, která se projevuje obtížemi ve zvládnutí gramatické stránky jazyka.
- Dyskalkulie – specifická porucha počítání.
- Dyspinxie – specifická porucha kreslení, která se projevuje obtížemi v obsahové a formální stránce kresby.
- Dysmuzie – specifická porucha hudebních schopností.
- Dyspraxie – specifická porucha obratnosti, motorických funkcí.

Studenti se specifickými poruchami učení při studiu na vysoké škole neprovází tak velké překážky, jako studenty s výše zmíněnými typy postižení. Může to být také způsobeno tím, že studentům se specifickými poruchami učení se dostalo adekvátní podpory v primárním a sekundárním vzdělávání prostřednictvím kompenzačních pomůcek, formou reedukace a taky tím, že si sami studenti s postupem času vytvořili své vlastní kompenzační mechanismy, které jim pomáhají snižovat dopad poruch. Mezi nejčastější obtíže studentů lze primárně jmenovat práci s textem a porozumění obsahu textu. Problém spočívá v tom, že student není schopen z obsáhlého textu vyvodit klíčové informace, má pomalejší tempo čtení, obtíže při porozumění textu, tyto obtíže mohou vést až k neschopnosti dělat si při přednášce poznámky. Dalším problémem může být neschopnost organizace času, plánování aktivit a obtíže s časoprostorovou orientací. (Květoňová, 2007, Dlouhá in Růžičková, Skákalová, 2014) Pro usnadnění výuky uvedu výčet doporučení dle Dlouhé (in Růžičková, Skákalová, 2014), jedná se tedy o používání názorných pomůcek, umožnit při výuce pořizování zvukového či obrazového záznamu, poskytnout obsah přednášky předem a poskytnout ji také v elektronické podobě. Na úvod hodiny je dobré, když vyučující představí obsah hodiny studentovi a v průběhu a na konci hodiny dá prostor pro případné otázky, kterými má možnost zjistit, zda student obsahu porozuměl.

3.1.5 Student s poruchami autistického spektra na vysoké škole

Poruchy autistického spektra neboli také pervazivní vývojové poruchy patří k nejzávažnějším poruchám, které postihují dětský mentální vývoj. Pervazivní vývojové poruchy znamená rovná se všepřonikající, narušují vývoj dítěte v mnoha oblastech, a to má za důsledek, že dítě vnímá, prožívá a chová se jinak. (Thorová, 2006) Průcha, Walterová, Mareš (2003, s. 21-22) definují poruchy autistického spektra jako: „*vývojovou poruchu, která se projevuje neschopností komunikovat a navazovat kontakty s okolím. Postižení vyjadřuje svá přání a potřeby s těžkostmi a nechápe, že mu ostatní nerozumějí. Uzavírá se do vlastního světa a projevuje se jako extrémně osamělá bytost.*“ Poruchy autistického spektra se u jedince vyskytují již v dětství a nesou s sebou obtíže v sociálním fungování, které jsou laickou veřejností kritizovány a odsuzovány. (Pátá, 2008) Pro stanovení diagnózy autismu je důležité, aby se u jedince vyskytovaly odlišnosti ve všech oblastech triády. Triáda je složena ze sociálních interakcí, komunikace a představitosti. Avšak se u jedinců s poruchami autistického spektra mohou vyskytovat i

projevy, které nespádají do triády. Mezi takové projevy lze jmenovat poruchy vnímání, poruchy emotivity, obtíže s adaptací, problémy v chování a motorické odlišnosti. (Thorová, 2006)

Pouze studentům s Aspergerovým syndromem umožňují jejich intelektové schopnosti studovat na vysoké škole. Aspergerův syndrom je jednou z poruch autistického spektra, proto mu bude v této kapitole věnována pozornost. Dlouhá, Javorská, Skákalová (in Růžičková, Skákalová, 2014, s. 113) charakterizují chování jedince s Aspergerovým syndromem jako: „...sociálně i emocionálně nepřiměřené, objevuje se extrémní egocentrismus, uzavřenost. Mnoho jedinců s AS vykazuje určitou míru stereotypního a stále se opakujícího chování, lpí na dodržování pravidel a rituálů, a to nejen u sebe, ale vyžadují to také po druhých. Lidé s AS mívají vyšší IQ a často projevují zájem o velmi odborné informace...“ Jedinci s Aspergerovým syndromem mají často obtíže navázat sociální kontakt, který u nich může vyvolávat pocity úzkosti, přesto o sociální kontakty mají zájem. Jejich slovní projev je často monotónní, precizní, mají obtíže pochopit neverbální komunikaci druhých a těžko vyjadřují pocity. Velká část jedinců s Aspergerovým syndromem se o své diagnóze dozví až v dospělosti, kdy se buď dozví diagnózu od lékaře, rodiny, nebo sami na sobě poznají rysy autistického chování. (Dlouhá, Javorská, Skákalová in Růžičková, Skákalová, 2014)

Řada jedinců s Aspergerovým syndromem je úspěšnými absolventy vysoké školy, naproti tomu je řada studentů, kteří museli studia zanechat, jelikož u nich došlo k sociálnímu selhání. Často se totiž stává, že studenti odmítají plnit předepsané úkoly a odmítají se učit učivo, jelikož to nepovažují za důležité a akceptují pro ně důležité priority. Student by měl před zahájením studia informovat vyučující o situacích, které u něho mohou spustit nežádoucí stavy. Učitel by se měl snažit takovým situacím vyvarovat. Některým studentům ke zvládnutí náročných situací pomáhá vytvoření vlastního sebeřídícího plánu nebo zvolení osoby, která mu bude nápomocná při kontrole jeho chování. Studenti bývají méně odolní vůči stresu, proto je dobré, pokud učitel bude stresovým situacím předcházet tím, že např. při skládání zkoušky zvolí pro studenta místo, které dobře zná, aby eliminoval možné úzkosti a zvýší studentovi časovou dotaci na splnění zadaného úkolu. Pro studenta je také přínosné, pokud dostane již zpracované poznámky z přednášek, aby se při výuce mohl soustředit pouze na jednu činnost a nemusel dělit pozornost mezi poslech výkladu a psaní poznámek. Vyučující velmi ulehčí studentovi studium, pokud bude respektovat a tolerovat jeho individuální potřeby. (Dlouhá, Javorská, Skákalová in Růžičková, Skákalová, 2014)

3.2 Centra podpory studentů se specifickými potřebami na VŠ

Česká republika se snaží dosáhnout vytvoření inkluzivního prostředí na terciárním stupni vzdělávání prostřednictvím řady legislativních dokumentů. Snahy o zajištění inkluzivního prostředí souvisí s přibývajícím počty studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. (Doležalová, 2012) S přibývajícím požadavky na zpřístupnění vysokoškolského studia jedincům se specifickými potřebami zareagovaly v uplynulých 30 letech vysoké školy a v této souvislosti začala na jednotlivých univerzitách a vysokých školách vznikat různá centra podpory pro studenty se specifickými potřebami. První izolovaná centra začala vznikat již v 90. letech minulého století a prvním desetiletí tohoto století. Centra podpory na vysokých školách jsou různě organizačně začleněna, a to jak k rektorátním pracovištím, fakultám či katedrám. Důvody, které vedly vysoké školy ke vzniku center podpory jsou různé. V některých případech se jednalo o řešení specifických potřeb (obtíží) konkrétních studentů, kteří již byli zapsáni ke studiu, ale jednalo se také o uspokojení nároků zájemců o studium a potencionálních studentů. Se vznikem center podpory některé vysoké školy začali na institucionální úrovni s podporou vzniku vnitřních právních předpisů, které upravovaly podmínky studia studentů se specifickými potřebami. Cílovou skupinou center podpory studentů se specifickými potřebami jsou osoby se smyslovým postižením, somatickým postižením, s poruchami autistického spektra, specifickými poruchami učení a chronickým postižením, (Krhutová, 2011, Kaleja a kol., 2012)

Centra podpory byla velmi různorodá a mezi vysokými školami tak vznikaly velké rozdíly. Ukázalo se, že je nutné eliminovat tyto nedostatky a rozvinout spolupráci mezi centry. Jak uvádí Šámalová (2016, s. 76): *„Vysoké školy rovněž v poslední době prostřednictvím svých kompetentních zástupců projevily společný zájem o sdružování se v odborných organizacích. Jejich účelem nemělo být jen vytvoření diskusní platformy pro řešení otázek spjatých se studiem studentů se zdravotním postižením, ale především udržení a další rozvíjení kvality podpůrných služeb poskytovaných jednotlivými vysokými školami. Výsledkem tohoto úsilí bylo na sklonku roku 2013 založení Asociace poskytovatelů služeb studentů se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP).“* AP3SP se profiluje jako partner MŠMT v oblasti podpory studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. MŠMT na AP3SP jako svého partnera odkazuje výkon některých kompetencí týkajících se podpory vysokoškolského vzdělávání studentů se specifickými potřebami. (Šámalová, 2016)

Poradenství pro studenty se specifickými potřebami poskytují jak jednotlivá centra podpory na jednotlivých vysokých školách, tak také Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami. Hájková (in Květoňová, 2007) dělí poradenské služby pro studenty se specifickými potřebami na vysokých školách do následujících čtyř kategorií:

- Informační a profesní poradenství zahrnuje poradenství pro studenty při volbě studijního oboru. Je vhodné, pokud vysoká škola udržuje kontakt se středními školami, které vzdělávají studenty se specifickými potřebami. Příkladem je Masarykova univerzita v Brně, která v roce 2004 zřídila Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, jehož zaměstnanci oslovují středoškolské studenty se specifickými potřebami, kteří mají zájem o studium na vysoké škole a pracují na budování vzájemných vztahů a vzájemné spolupráci.
- Studijní poradenství je zaměřené na řešení studijních obtíží a problémů, které vyplývají z charakteru zdravotního znevýhodnění. Poradenství je poskytováno formou individuálních konzultací. Na základě posouzení zdravotního znevýhodnění mohou být studentovi odloženy nebo prominuty některé studijní povinnosti.
- Sociálně právní poradenství je určené pro studenty se specifickými potřebami, kteří mají obtíže se sociálním zabezpečením, bydlením, souběžnou pracovní činností a kteří řeší majetkové vztahy.
- Psychologické a speciálně pedagogické poradenství je určené pro studenty řešící psychosociální obtíže, konkrétně na vztahové a komunikační obtíže, partnerské a rodinné obtíže a dále podporuje studenta při zvládnání krizových situací.

Kaleja a kol. (2012, s. 26) „*Informační a poradenské aktivity jsou nedílnou součástí systému podpory a pomoci poskytované uchazečům a studentům se specifickými potřebami na vysoké škole.*“ Na základě poskytovaných rad a informací rozdělil informační a poradenské služby do pěti základních oblastí:

- Obecné informační služby a poradenství poskytují studentům obecné informace o škole a napomáhají jim orientovat se v systému podpory.

- Studijní poradenství zahrnuje individuální případovou práci se studentem a dalšími subjekty podpory, dále spočívá v řešení konkrétních studijních záležitostí.
- Profesní poradenství napomáhá studentům s volbou studijního oboru, s volbou pracovního místa a s jejich uplatněním na trhu práce.
- Sociálně-právní poradenství napomáhá studentům orientovat se v systému sociální ochrany pro osoby se zdravotním postižením a v právní ochraně osob se zdravotním postižením.
- Psychologické a speciálně pedagogické poradenství napomáhá s řešením psychosociálních obtíží studenta, konkrétně s problémy vztahovými a komunikačními, dále se zvládáním krizových stavů a diskriminačních zážitků.

V následujících dvou kapitolách uvedu výčet center podpory pro studenty se specifickými potřebami na vysokých školách a přiblížím profilaci vybraných center na veřejných vysokých školách v České republice a dále popíšu činnost a funkci Asociace poskytovatelů služeb studentů se specifickými potřebami.

3.2.1 Centra podpory

První centra podpory pro studenty se specifickými potřebami vznikly v roce 1992 a jednalo se o Centrum podpory studia zrakově postižených Univerzity Karlovy (Centrum Carolina) a dalším bylo centrum Tereza – pro podporu vysokoškolského studia zrakově postižených na Českém vysokém učení technickém v Praze. O čtyři roky později vzniklo Centrum pomoci handicapovaným při Katedře speciální pedagogiky Univerzity Palackého v Olomouci.

Univerzita Karlova (UK) – Centrum Carolina

Centrum Carolina je určeno pro uchazeče o studium se speciálními potřebami, se socioekonomickým znevýhodněním, dále pro studenty se speciálními potřebami, pro studenty s ekonomickým znevýhodněním, pro studující rodiče a pro studenty, kteří se v průběhu studia dostali do situace, se kterou potřebují pomoci. Cílem Centra je zajistit pro studenty na všech 17 fakultách Univerzity srovnatelné podmínky ke studiu. Při Filozofické fakultě Univerzity

Karlovy působí velmi mladý Ústav jazyků a komunikace neslyšících. Služby Ústavu jsou určeny pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé uchazeče o studium na FF UK, určené jsou také pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé uchazeče o studium a studenty na jiných fakultách UK dále jsou určeny pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé studenty FF UK a v neposlední řadě jsou určeny také pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé pedagogy FF UK. Student při studiu může nalézt podporu u kontaktní osoby v rámci fakultní podpory, která řeší se studenty individuální záležitosti a zajišťuje úpravu studijních podmínek a prostředí a druhou možnost mají studenti v rámci celouniverzitní podpory Centra Carolina. V rámci fakultní podpory mohou studenti při studiu využít realizace individuálního studijního plánu, individuálních konzultací s vyučujícími, využít služeb knihovny a půjčovny pomůcek, v rámci Centra Carolina lze využít nácviku studijních strategií, asistence při studiu, poradenství a digitalizace. Centrum Carolina nabízí široké spektrum poradenských služeb jak pro studující, tak pro zaměstnance. Poradenství se zaměřuje na psychologickou a psychiatrickou pomoc, sociálně-ekonomické poradenství, právní a kariérní poradenství včetně koučinku. Stěžejním vnitřním předpisem, který upravuje podmínky poskytování podpory studentům se specifickými potřebami je opatření rektora UK č. 23/2017. (<https://centrumcarolina.cuni.cz/CC-287.html>)

České vysoké učení technické (ČVUT) – ELSA Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT

Středisko ELSA vzniklo 1. 7. 2012 jako výstup z projektu z rozvojového projektu MŠMT v souvislosti s novými podmínkami financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2013)

Cílem střediska ELSA je podpora uchazečů o studium a studentů se specifickými potřebami, které vyplývají z jejich zrakového, sluchového, pohybového postižení dále podpora studentů se specifickými poruchami učení, psychickým nebo chronickým onemocněním. Středisko podporuje nejen uchazeče i studium a studenty, ale také akademické i neakademické pracovníky, kteří jsou součástí vzdělávacího procesu studenta se specifickými potřebami. Nabídka služeb pro studenty se specifickými potřebami vychází z metodického standardu MŠMT pro naplňování podmínek zabezpečujících studium studentů s postižením. Středisko ELSA poskytuje komplexní služby a technologické vybavení pro studenty, kterým brání postižení či onemocnění plnit studijní povinnosti běžným způsobem. (<https://www.elsa.cvut.cz/o-nas/poslani-a-cile/>)

Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL) – Centrum podpory studentů se specifickými potřebami

V roce 1996 vzniklo při Katedře speciální pedagogiky Centrum pomoci handicapovaným nesoucí v současné době název Centrum podpory studentů se specifickými potřebami, které se stalo také v červenci 2012 samostatným univerzitním zařízením s vlastním statutem a organizačním řádem. Centrum bylo jedním z prvních podpůrných středisek při vysoké škole, které poskytovalo služby celému spektru studentů se zdravotním postižením, což bylo při vzniku center výjimkou. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2013)

Centrum poskytuje pomoc a podporu uchazečům o studium, studentům a účastníkům programů celoživotního vzdělávání se specifickými potřebami na všech fakultách na UPOL. Služby jsou dále poskytovány také rodičům budoucích studentů se specifickými potřebami, pedagogickým a nepedagogickým pracovníkům na UPOL a také intaktním studentům, pro které jsou služby určeny v rámci poradenství. Centrum podpory studentů se specifickými potřebami shrnulo nabízené služby do deseti skupin. Ludíková (2015) ve své publikaci uvádí deset skupin služeb do kterých patří osobní asistence, adaptace studijních materiálů, kopírovací služby, konzultační činnost, metodická pomoc, diagnostika a diferenciální diagnostika, materiální a technické zabezpečení, grantová činnost, publikační a osvětová činnost, školící činnost a mimoškolní aktivity. (<https://cps.upol.cz/novy/wp-content/uploads/2020/12/SRB3-14-4.pdf>)

Masarykova univerzita v Brně (MU) – Středisko Teiresiás

Středisko Teiresiás celým názvem Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky vzniklo na MUNI v roce 2000 jako celouniverzitní pracoviště. Se vznikem Střediska došlo k prudkému nárůstu počtu studentů se specifickými potřebami. V roce 2008 studovala na univerzitě více než polovina studentů se smyslovým postižením, s tím bylo spojené zapojení univerzity do soutěžního průzkumu Škola bez bariér 2009 a získání ceny Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové za nejvstřícnější přístup ke studentům se specifickými potřebami. (<https://www.ap3sp.cz/rozsirujici-informace/historie/>)

Posláním Střediska je podpora uchazečů o studium a studentů se specifickými potřebami, dále také podpora vyučujícím a zaměstnancům, neakademickým pracovníkům a akademickým a neakademickým institucím zajišťujících vzdělávání studentů se specifickými potřebami a přístupnost akcí a budov pro jedince se specifickými potřebami. Středisko si klade za cíl v co největší míře zpřístupnit studijní obory studentům s postižením, dále je Středisko garantem

programu celoživotního vzdělávání nevidomých s cílem umožnit zrakově postiženým doplnit si vzdělání v dílčích předmětech akreditovaných studijních oborů. (<https://www.teiresias.muni.cz/cz/cim-je-stredisko-teiresias>)

Univerzita Hradec Králové (UHK) – Podpora studentů se specifickými potřebami Augustin

Augustin se stal univerzitním zařízením v roce 2009 z Tyflopédického kabinetu, který na Pedagogické fakultě UHK vznikl v roce 2003. Augustin zajišťuje uchazečům o studium a studentům se specifickými potřebami podporu a vyrovnání studijních podmínek od přijímacího řízení po celou dobu studia až po absolvování státních závěrečných zkoušek. Cílem je zpřístupnění studia pro studenty se specifickými potřebami a vyrovnání studijních podmínek prostřednictvím servisních a organizačních opatření pro uchazeče o studium a studenty se specifickými potřebami. K nabízeným službám patří mimo jiné poradenství pro vyučující a zaměstnance UHK, dále odstraňování informačních, komunikačních, orientačních a architektonických bariér a organizování osvětových aktivit. (<https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/celouniverzitni-pracoviste/ipakc/augustin>)

V letech 2012 – 2015 realizovala Univerzita Hradec Králové projekt s názvem Zkvalitnění a rozšíření možnosti studia na Univerzitě Hradec Králové pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami. Projekt si kladl za cíl zkvalitnit a rozšířit možnosti studia pro studenty se specifickými potřebami prostřednictvím optimalizování podmínek, které umožňují studium studentů se specifickými potřebami včetně zajištění podpůrných služeb. Realizace projektu probíhala v několika rovinách, přičemž rozvoj a stabilizace střediska podpory studentů se specifickými potřebami Augustin proběhl ve čtvrté fázi projektu. Avšak další klíčovou fází projektu bylo Odstraňování prostorových a informačních bariér. Celý projekt měl přispět k celkové modernizaci prostředí univerzity a ke zkvalitnění služeb. S tím mělo dojít k otevření a dostupnosti univerzity studentům se specifickými potřebami. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2013)

Vysoká škola báňská (VŠB) – Technická univerzita Ostrava (TU) – Slunečnice

Slunečnice působí na Fakultě elektrotechniky a informatiky VŠB – TU Ostrava pod názvem Slunečnice FEI a dále působí také na Ekonomické fakultě VŠB – TU Ostrava pod názvem Slunečnice – centrum pro studenty se specifickými nároky. Obě tato centra poskytují podporu studentům se specifickými potřebami, snaží se o zpřístupnění studia na VŠB – TU a poskytují

podporu také pro pedagogické pracovníky. (<http://slunecnice-fei.vsb.cz/>, <http://slunecnice-ekf.vsb.cz/>)

Česká zemědělská univerzita v Praze (ČZU) – Poradenské středisko pro studenty se speciálními potřebami

Středisko poskytuje studijní, edukační a profesní poradenství uchazečům o studium a studentům se specifickými potřebami. Středisko studentům se specifickými potřebami poskytuje speciální intervence, tlumočnické služby, kurzy prostorové orientace, dále zajišťuje asistenční služby, podílí se na odstraňování architektonických bariér a zpřístupnění studia a podílí se na interdisciplinární spolupráci pro zefektivnění studia studentů se specifickými potřebami. (<https://www.ivp.czu.cz/cs/r-6930-studium/r-6943-informace-pro-studenty/r-8808-studenti-se-specifickymi-potrebami>)

Ostravská univerzita (OU) – Centrum Pyramida – centrum pro studenty se specifickými potřebami

Centrum Pyramida vzniklo v roce 2008 a jako celouniverzitní zařízení poskytuje odborný, poradenský, technický a terapeutický servis na všech fakultách OU. Centrum poskytuje podporu osobám se zdravotním postižením, znevýhodněním nebo oslabením, kvůli kterému potřebují úpravu studijních podmínek. Služby zaměřené na práci s cílovou skupinou osob se specifickými potřebami jsou poskytovány také akademickým a neakademickým pracovníkům. Centrum Pyramida se řídí heslem „pomoz mi, abych to dokázal sám.“ (<https://pyramida.osu.cz/o-pyramide/>)

Ostravská univerzita se zapojila do celé řady projektů, jedním z nich je projekt realizovaný v letech 2011 – 2015 s názvem Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě. Cílem tohoto projektu bylo vytvořený ucelený systém podpůrných opatření, které by zajišťovaly rovné vzdělávání tak, aby úpravy studijních a výukových postupů vycházely z posouzení konkrétních vzdělávacích potřeb studenta se specifickými vzdělávacími potřebami a ne z podstaty jeho postižení. Na základě projektu vznikla teze, že *vysoká škola je povinná přijmout ke studiu studenta se specifickými potřebami, nebrání-li případná adaptace studia absolvování studovaného oboru v rozsahu daném řádnou akreditací, pouze modifikací formální stránky studia.* (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2014)

Technická univerzita v Liberci (TUL) – Akademická poradna a centrum podpory

Centrum služeb studentům se specifickými potřebami vzniklo v roce 2010 pokynem rektora jako samostatný rektorátní útvar a jeho posláním je zajištění servisních a organizačních opatření pro uchazeče o studium a studenty se specifickými potřebami. Centrum služeb pro studenty se specifickými potřebami zajišťuje odborné poradenství formou konzultací, konzultace v případě zdravotního postižení či znevýhodnění komplikující studium, možnost modifikace průběhu studia po formální stránce, kontakty na sociální služby a spolupráci s nimi, zapůjčení kompenzačních pomůcek, možnost využití speciálních studoven, možnost zajištění bezbariérového ubytování. Akademická poradna a centrum podpory zprostředkovává návazné služby pro studenty se specifickými potřebami, napomáhá studentům při studijních výjezdech do zahraničí a zajišťuje spolupráci s nadacemi. V rámci přijímacího řízení Centrum poskytuje poradenství při výběru vhodného studijního oboru s ohledem na individuální potřeby jedince vyplývající z jeho zdravotního postižení, či znevýhodnění, provádí diagnostiku a funkční diagnostiku uchazeče o studium, zohledňuje specifické vzdělávací potřeby při přijímacím řízení a zajišťuje asistenci při přijímacím řízení s ohledem na typ zdravotního postižení či znevýhodnění. (<https://www.apc.tul.cz/>)

Technická univerzita realizuje osvětu k problematice vzdělávání studentů se specifickými potřebami. Osvěta je realizována prostřednictvím příruček pro akademické pracovníky, k příručkám lze jmenovat např. Student se speciálními potřebami na VŠ, dále pak Přehled vybraného zdravotního znevýhodnění pro akademické pracovníky. Technická univerzita se pyšní stabilně přibývajícím počtem studentů se specifickými potřebami. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2014)

Mendelova univerzita v Brně (MENDELU) – Poradenské a profesní centrum

Mendelova univerzita v Brně poskytuje studentům kvalitní vzdělání více než 90 let. Univerzita se v roce 2011 zapojila do projektu Rozvoj poradenství a systematizace práce se studenty různým způsobem znevýhodněnými. Cílem projektu bylo zajistit a naplnit potřeby osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Došlo k rozšíření pedagogicko-psychologického poradenství s cílem snížit obtíže, které mají za následek překážky ve zvládnutí studijních nároků. V roce 2012 došlo k vytvoření Systematické a funkční koncepce podpory studentům se speciálními vzdělávacími potřebami na MENDELU a rozšíření služeb Poradenského centra pro tyto studenty. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2013)

Poradenské a profesní centrum je celouniverzitní centrum, které v rámci podpory uchazečů a studentů se specifickými potřebami poskytuje poradenství a podpůrné služby, které slouží k vyrovnání příležitostí při přijímání ke studiu a v průběhu studia samotného. Cílem je nejen podpora studentů se specifickými potřebami, ale také podpora všech, kteří se studenty se specifickými potřebami v rámci studia přijdou do kontaktu. Snaha o podporu probíhá mimo jiné prostřednictvím vedení studentů k rozvoji vlastních kapacit různými programy individuálního či skupinového poradenství. (<https://icv.mendelu.cz/pcentrum/podpora-uchazecu-a-studentu-se-specifickymi-potrebami/>)

Dalšími poradenskými centry jsou:

Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU) – Divadelní fakulta, Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JU) – Centrum podpory studentů se specifickými potřebami

Slezská univerzita v Opavě (SU) – Poradenské centrum

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP) – Univerzitní centrum podpory pro studenty se specifickými potřebami

Univerzita Pardubice (UPCE) – Centrum ALMA

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB) – Centrum pro studenty se specifickými potřebami

Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE) – Středisko handicapovaných studentů

Vysoká škola polytechnická Jihlava (VŠPJ) – Poradenské a kariérní centrum VŠPJ

Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích (VŠTE) – Informačně poradenské centrum

Vysoké učení technické v Brně (VUT) – Poradenské centrum Alfons

Západočeská univerzita v Plzni (ZČU) – Informační a poradenské centrum

3.2.2 Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP)

Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami je nezávislé zájmové sdružení právnických osob s cílem zajistit pomocí podpůrných opatření přístupnost terciárního vzdělávání studentům se specifickými potřebami. Služby Asociace poskytuje nejen studentům, ale také akademickým pracovníkům se specifickými potřebami. V roce 2012 vznikl Metodický

pokyn MŠMT Financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami, který je každoročně aktualizován. V návaznosti na tento pokyn začala postupně vznikat centra podpory na jednotlivých vysokých školách a v návaznosti na to vznikla v roce 2013 Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami na vysokých školách (AP3SP) s cílem zpřístupnit studentům se specifickými potřebami vzdělávání na vysoké škole v souladu s platnou legislativou a platnými standardy. Asociace sleduje naplňování metodického pokynu a každý rok zveřejňuje aktuální statistiky o počtu studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. (<https://www.ap3sp.cz/rozsirujici-informace/historie/>)

Cíle AP3SP (Stanovy AP3SP, 2022)

- Rozvoj a zvyšování kvality služeb určených pro vysokoškolské studenty se specifickými potřebami, pro uchazeče se specifickými potřebami o studium na vysoké škole, pro akademické pracovníky se specifickými potřebami
- Dohled nad dodržováním standardu kvality poskytovaných služeb a podpora rovného přístupu ke vzdělávání cílové skupiny AP3SP

Plnění všech cílů probíhá v souladu se legislativními dokumenty vydávanými Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zejména pak Metodickým pokynem k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami.

Předmětem činnosti AP3SP je snaha o zvyšování služeb, které přispívají k lepší přístupnosti vysokoškolského studia a prosazování rovného přístupu ke vzdělávání v konceptu Design for All. Aby docházelo k naplnění výše zmíněných snah o zkvalitnění dostupnosti vysokoškolského vzdělávání, tak z toho důvodu AP3SP vyvíjí metodickou, vzdělávací, informační, osvětovou, dokumentační, publikační, poradenskou a expertní činnost. AP3SP v rámci svých činností prosazuje a hájí zájmy a potřeby svých členů, vůči veřejnosti a orgánům veřejné správy. (Stanovy AP3SP, 2022)

V současné době má AP3SP 15 členů. Členem se může stát vysoká škola, která akceptuje stanovy a předmět činnosti asociace a dále bezprostředně a prokazatelně poskytuje služby studentům a akademickým pracovníkům se specifickými potřebami. Všichni členové AP3SP jsou povinni dodržovat stanovy asociace, které při vstupu stvrdili svým podpisem, dále musí být aktivní při naplňování předmětu činnosti, dále musí reprezentativně vystupovat, aby nedošlo k poškození asociace a v neposlední řadě musí dbát na zachování mlčenlivosti. Pakliže mají členové povinnosti, tak mají také určitá práva. Členové se mohou účastnit zasedání a

konferencí asociace, mohou navrhnout kandidáty na členy rady a svými hlasy také ovlivnit výsledky voleb členů rady asociace. Zároveň se mohou na radu obracet se svými nesouhlasy, připomínkami a náměty ke změně a s tím souvisí i právo na informovanost o aktuálních aktivitách asociace a právo účastnit se jich. AP3SP má ve svém čele dva hlavní řídicí orgány a těmi jsou valná hromada a rada asociace. Valná hromada je nejvyšším orgánem a je tvořena všemi členy, její činnost spočívá v rozhodování a schvalování administrativních dokumentů – stanovy, koncepční materiály, výroční zprávy a dále rozhoduje o členství a činnostech s tím souvisejících. Rada asociace je řídicí orgán v období mezi zasedáními valné hromady. Počet členů rady a členy samotné určuje valná hromada s tím, že funkční období členů je dvouleté. Její hlavní činností je koordinace činnosti asociace, svolání zasedání valné hromady a příprava podkladů a návrhů pro jednání valné hromady. AP3SP má dva vrchní představitele, těmi jsou předseda a místopředseda asociace. (Stanovy AP3SP, 2022)

4 Podpora studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice v rámci Centra ALMA

Univerzita Pardubice se stala významným centrem vzdělanosti, a to i díky své více jak pětadesátileté tradici. Důraz klade na otevřenost studia a vytvoření kvalitních a rovných podmínek pro všechny studenty bez rozdílu. Přístup k vysokoškolskému vzdělávání studentů se specifickými potřebami byl realizován od akademického roku 2011/2012 prostřednictvím projektu Univerzita Pardubice a kampus bez bariér. Projekt byl realizován v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, kladl si za cíl zkvalitnit a rozšířit možnosti studia pro studenty se specifickými potřebami, prostřednictvím systémové podpory studujících a uchazečů se specifickými potřebami dochází k vytváření vhodných podmínek ke studiu. Součástí výše zmíněného projektu byl vznik poradenského centra Akademická poradna Univerzity Pardubice (APUPA). Náplň práce poradny se zaměřuje na poskytování sociálního, psychologického, speciálně pedagogického a profesního poradenství, půjčování kompenzačních a rehabilitačních pomůcek a zprostředkování osobní asistence nebo kontaktu na dobrovolníky. V červenci roku 2013 vzniklo při Akademické poradně Univerzity Pardubice (APUPA) specializované celouniverzitní pracoviště Referát služeb hendikepovaným (RSH), cílem tohoto pracoviště je individuální podpora studentů se specifickými potřebami. V průběhu let došlo k formálním změnám a Referát služeb hendikepovaným se přejmenoval na Centrum ALMA, které v současné době působí na Univerzitě Pardubice jako specializované celouniverzitní pracoviště. (Vysokoškolské studium bez bariér, Pospíšilová a kol., 2013)

Univerzita Pardubice vytváří pro své studenty kvalitní zázemí a podmínky pro studium a zároveň se snaží také vyjít vstříc všem uchazečům, kteří mají o studium na univerzitě zájem. Snaha o vyrovnání podmínek při studiu a podpora studentů se specifickými potřebami je realizována specializovaným celouniverzitním pracovištěm Centrem ALMA. Činnost v Centru je realizována prostřednictvím odborných pracovníků ve spolupráce s fakultními koordinátory. Centrum ALMA zajišťuje pro studenty poradenskou, technickou a studijní podporu, která se řídí dle Směrnice č. 8/2019, která stanovuje zásady a pravidla podpory a vyrovnání podmínek přístupu ke vzdělávání na Univerzitě Pardubice. Na základě této směrnice stanovuje univerzita otevřenost v přístupu k uchazečům a studentům se specifickými potřebami. Směrnice č. 8/2019 vychází ze zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb., dále z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, poté také z Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným

vysokým školám vydaných MŠMT a z Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační umělecké a další tvůrčí činnosti Univerzity Pardubice. (Směrnice č. 8/2019 Podpora a vyrovnávání podmínek při přijímacím řízení a studiu uchazečů/studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice)

Směrnice č. 8/2019 stanovuje úpravu podmínek pro uchazeče o studium a studenty se specifickými potřebami. Součástí je také cílené definování vyrovnání podmínek pro studium, ale také vyrovnání podmínek v rámci přijímacího řízení pro uchazeče o studium. Není zde opomenuto ani definování vhodného a přednostního ubytování na kolejích univerzity a stravování.

Student se specifickými potřebami musí prokázat své specifické vzdělávací potřeby ve chvíli, kdy žádá o podporu v průběhu studia. Student se musí prokázat dokumenty, které vyplývají z Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám MŠMT, výčet potřebných dokumentů je uveden již v kapitole 2. Na základě předložených dokumentů je provedena funkční diagnostika, která hodnotí praktický dopad zdravotního postižení na studium.

Hlavní náplň činnosti Centra Alma (Směrnice č. 8/2019 Podpora a vyrovnávání podmínek při přijímacím řízení a studiu uchazečů/studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice):

- Konzultace k volbě vhodného studijního oboru včetně realizace služeb a opatření pro hladký průběh přijímacího řízení a studia
- Informační servis pro uchazeče a studenty se specifickými potřebami na webových stránkách jednotlivých fakult
- Podpora akademických pracovníků, poskytování informací o studentech se specifickými potřebami
- Odborné konzultace se speciálním pedagogem, psychologem a dalšími odborníky
- Provedení funkční diagnostiky studentů se specifickými potřebami ke zvolení odpovídající kompenzace a podpory
- Odstraňování technologických bariér v rámci univerzity
- Návuk studijních strategií

Centrum ALMA nabízí mnoho dalších služeb pro studenty se specifickými potřebami. Mezi další služby lze jmenovat zprostředkování osobní asistence, podporu studijní asistence, zapisovatelský a tlumočnický servis, časovou kompenzaci, zapůjčení kompenzačních pomůcek, diagnostiku specifických poruch učení a další služby, které vychází z individuálních potřeb samotných uživatelů služeb Centra ALMA. Součástí činnosti Centra je zpracování informací, dat a údajů o počtech studentů, které jsou následně vykazovány MŠMT a jsou nezbytné pro získání příspěvku na financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. Na základě poskytnutého příspěvku MŠMT Centrum pořizuje kompenzační pomůcky pro studenty nebo hradí služby a aktivity, které jsou nezbytné pro vyrovnání studijních podmínek studentů se specifickými potřebami. (Univerzita bez bariér)

V rámci podpory studentů na Univerzitě Pardubice působí také Akademická poradna Univerzity Pardubice (APUPA). Hlavní náplní činnosti je psychologické, psychoterapeutické, psychosociální, krizově intervenční a speciálně pedagogické poradenství pro studenty a pracovníky univerzity. Činnost zde realizují psychologové, psychoterapeuti, sociální pracovníci a speciální pedagogové. (Univerzita bez bariér)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie výzkumu

Praktická část diplomové práce se zabývá výzkumem, který probíhal v Centru ALMA s pracovníky zmíněného pracoviště a dále se studenty se specifickými potřebami Univerzity Pardubice. Centrum ALMA jsem si vybrala z důvodu zaměření mé diplomové práce, která je celkově orientována na prostředí Univerzity Pardubice a Centrum ALMA je specializovaným celouniverzitním pracovištěm Univerzity Pardubice. V rámci výzkumu jsem využívala kvalitativní výzkumné metody. Naplnění cíle výzkumného šetření bude realizováno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se studenty se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice. Rozhovory jsem se rozhodla navíc doplnit o rozhovory se samotnými pracovníky Centra ALMA. Rozhovory navíc doplním o analýzu dokumentů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami. Rozhovory z řad studentů, tak i pracovníků přinesou dvojí pohled na možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice a zároveň přinesou možnost do hloubky poznat tuto problematiku. V této kapitole objasním přípravu a realizaci samotného výzkumného šetření.

5.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem práce bylo zjistit jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, dále zjistit jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice k naplnění svých specifických potřeb a dále zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu Centra ALMA a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

5.2 Metody sběru dat

Výzkumné šetření jsem se rozhodla realizovat kvalitativní výzkumnou metodou. Kvalitativní výzkum jsem zvolila z důvodu menšího počtu oslovení informantů a také pro možnost osobního kontaktu mezi tazatelem a informantem a dalším důvodem jak uvádí Švaříček (in Švaříček, Šedřová a kol., 2014, s. 24) „do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.“ Kvalitativní výzkum je také

definován jako „výzkum, který se svou zaměřeností soustřeďuje na oblast lidských příběhů, postojů, vztahů, společenských hnutí a organizací...“ (Pána, Somr, 2007, s. 52) Creswell (1998 in Hendl 2005, s. 50) definuje kvalitativní výzkum jako „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému...výzkumník provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ Tato definice mě přesvědčila o vhodnosti užití kvalitativní výzkumné strategie pro výzkumné šetření ve své práci.

Nejčastěji využívanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu je rozhovor. Rozhovor je „výzkumná metoda, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů.“ (Gavora, 1996, s. 65) Rozhovor se dělí na strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. Pro mé výzkumné šetření jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, jelikož se jedná o jakýsi kompromis mezi dvěma výše uvedenými typy rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem připravených témat a skladby otázek. Přípravenost zajistí, že se tazatel bude věnovat všem tématům a oblastem, které si předem určil a která jsou pro výzkumné šetření nezbytná. Tazatel má možnost přizpůsobit formulaci otázek dle situace a je mu dána volnost jakým způsobem a v jakém pořadí informace získá. Tento typ rozhovoru napomáhá tazateli udržet zaměření rozhovoru, avšak informant má možnost uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti. (Hendl, 2016)

Švaříček (in Švaříček, Šedřová, 2007) popisuje jak by měla vypadat podoba polostrukturovaného rozhovoru – na počátku je důležité si stanovit hlavní výzkumnou otázkou a na základě té vytvořit dílčí výzkumné otázky a z těch se pak odvíjí také otázky tazatelské. V rozhovoru jsou důležité dvě části, které popisuje Hendl (2005). Těmito částmi je začátek a konec rozhovoru. Na začátku bychom neměli opomenout informovaný souhlas s účastí ve výzkumném šetření, ve kterém budou uvedeny všechny náležitosti rozhovoru a druhou částí je konec rozhovoru, kde bychom měli dát informantovi prostor pro případné otázky, můžeme mu nabídnout podporu a intervenci, v případě ho můžeme odkázat na kontakty na další odborníky. Švaříček (in Švaříček, Šedřová, 2007) zdůrazňují důležitý bod rozhovoru a tím je, že bychom informantům měli klást otázky co nejvíce srozumitelné a měli bychom se vyvarovat složitým odborným termínům. Vyvarovat bychom se měli také sugestivním otázkám.

Standardní aktivita, která se používá v kvalitativním, tak kvantitativním výzkumu a kterou jsem zároveň při realizaci výzkumného šetření využívala je analýza dokumentů, neboli také zkoumání dokumentů. „Dokumenty – všechno napsané nebo prostě zaznamenané mohou být

podrobeny analýze z různých hledisek. V dokumentech se projevují osobní nebo skupinové vědomé nebo nevědomé postoje, hodnoty a ideje. Dokumenty jsou knihy, novinové články, záznamy projevů funkcionářů, deníky, plakáty, obrazy. Za dokumenty se však mohou obecně považovat veškeré stopy lidské existence.“ (Hendl, 2015, s. 132) Analýza dokumentů má dvě významné výhody ke kterým lze jmenovat rozmanitost dokumentů a že data nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení. Analýza dokumentů je užívána k ověření platnosti poznatků získaných jinými výzkumnými metodami. (Hendl, 2005) Analýzu dokumentů jsem zvolila z důvodu, že analýze budou podléhat dokumenty časově vzdálené až historické.

5.3 Výzkumný problém

Výzkumný problém udává, čemu se bude výzkum věnovat a představuje něco, čemu úplně nerozumíme a potřebujeme o tom získat co nejvíce informací. (Šed'ová in Švaříček, Šed'ová, 2007) Pro toto popisované výzkumné šetření byl výzkumný problém definován následovně: Možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice.

5.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří zaměstnanci Centra ALMA a studenti se specifickými potřebami Univerzity Pardubice. Na mém výzkumném šetření se podílelo celkem 8 osob, z toho 3 zaměstnanci Centra ALMA, kteří jsou dennodenně v kontaktu s klienty a 5 studentů se specifickými potřebami. Jednalo se o 3 ženy z pozice zaměstnanců a 3 ženy a 2 muže z pozice studentů.

Informanty jsem z důvodu anonymity označila písmeny X a každému náhodně přidělila číslo 1 - 8. Pro přehlednější orientaci uvádím tabulku, která znázorňuje vybraný výzkumný soubor.

Tabulka č. 1 – charakteristika informantů (zdroj vlastní)

Informant	Pohlaví	Student/zaměstnanec Centra Alma	Diagnóza
X1	Žena	Student	Specifické poruchy učení – dyslexie,

			dysgrafie, dysortografie
X2	Muž	Student	Dětská mozková obrna – kvadruparéza
X3	Žena	Student	Dyslexie, dysgrafie
X4	Muž	Student	Dyslexie, dysgrafie, dysortografie
X5	Žena	Student	Dyslexie, dysgrafie, dysortografie
X6	Žena	Pracovnice Centra ALMA	
X7	Žena	Pracovnice Centra ALMA	
X8	Žena	Pracovnice Centra ALMA	

5.5 Výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, dále zjistit jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice k naplnění svých specifických potřeb a dále zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu Centra ALMA a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

Stanovila jsem si dvě **hlavní výzkumné otázky**, které jsem označilo **HVO1** a **HVO2**. HVO1 je zaměřena na studenty se specifickými potřebami a HVO2 je zaměřena na pracovnice Centra ALMA.

Hlavní výzkumné otázky jsem následně rozčlenila do sedmi **dílčích výzkumných otázek**, které jsem označila **DVO1 – DVO7** jsou opět zvláště rozdělené pro studenty se specifickými potřebami a pracovníky Centra ALMA.

Dílčí výzkumné otázky jsem následně transformovala na **tazatelské otázky**, které jsem označila **TO**. Tazatelské otázky jsou opět rozdělené pro studenty se specifickými potřebami a pracovníky Centra ALMA.

HVO1: Jak vnímají možnosti podpory studenti se specifickými potřebami v rámci studia na Univerzitě Pardubice?

DVO1: Jaké služby nejčastěji využívají studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice?

TO1: Spolupracujete při studiu s Centrem ALMA, kdy jste ho navštívil/a poprvé a proč?

TO2: Jaké služby jste v rámci studia od Centra ALMA využíval/a, využíváte (servisní opatření)?

TO3: Jak často tyto služby využíváte?

DVO2: Jaký význam a přínos má pro studenty se specifickými potřebami centrum ALMA?

TO4: Podle čeho jsi si obor vybral/a? Pomáhal Vám někdo s výběrem?

TO5: Jak jste zjišťoval/a potřebné informace, věděl/a jste na koho se v případě dotazu obrátit?

TO6: Byla pro Vás existence střediska podpory rozhodujícím kritériem při výběru školy a proč?

TO7: Kontaktoval/a jste před přijímacími zkouškami na vysokou školu Centrum ALMA?

TO8: Řešíte během Vašeho studia na vysoké škole nějaké obtíže spojené s Vašimi specifickými potřebami? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

TO9: S kým můžete řešit případné problémy?

TO10: Berou Vaši vyučující na vědomí Vaše specifické potřeby během studia? Uveďte konkrétní příklad.

DVO3: Jak jsou studenti se specifickými potřebami spokojeni s kvalitou nabízených služeb Centra ALMA?

TO11: Co pro Vás bylo/je při studiu nejnáročnější? Uveďte konkrétní příklad.

TO12: Co pro Vás bylo/je při studiu podporující? Uveďte konkrétní příklad.

TO13: Co Vás při studiu nejvíce překvapilo? Uveďte konkrétní příklad.

TO14: Uvítal/a byste nějakou další podporu, která Vám doposud nabízena není? Uveďte konkrétní příklad.

TO15: Je něco, co Vám na Univerzitě chybí v souvislosti s Vašimi specifickými potřebami?

HVO2: Jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami v rámci studia na Univerzitě Pardubice z pohledu pracovníků Centra ALMA?

DVO4: Jak probíhá proces k navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA?

TO1: Jak je uchazeč se specifickými potřebami informován o možnostech studia na Univerzitě Pardubice?

TO2: Na koho se může obrátit zájemce se specifickými potřebami o studium?

TO3: Jaký je proces kontaktování studenta se specifickými potřebami?

TO4: Co je potřebné k tomu, aby byla navázána spolupráce mezi studentem a Centrem ALMA?

DVO5: Jaké služby Centrum ALMA pro své klienty nabízí a jak jsou s nimi klienti spokojeni?

TO5: Jaké formy podpory jsou k dispozici studentům se specifickými potřebami?

TO6: Jaké služby poskytované studentům se specifickými potřebami studenti nejvíce využívají?

TO7: Dostává se k Vám zpětná vazba od studentů ohledně spokojenosti se službami Centra?

DVO6: Jak Centrum ALMA spolupracuje s dalšími subjekty (akademičtí pracovníci, APUPA, AP3SP)?

TO8: Jak jsou informováni akademičtí pracovníci o specifické potřebě studenta?

TO9: Jak hodnotíte spolupráci s vyučujícími?

TO10: Jaká je spolupráce mezi Centrem ALMA a APUPA?

TO11: Jak hodnotíte spolupráci s dalšími centry podpory v rámci AP3SP?

DVO7: Jaká je vnitřní struktura Centra ALMA?

TO12: Můžete mi sdělit vývoj počtu studentů se specifickými potřebami za poslední 3 roky?

TO13: Jaká je evidence studentů se specifickými potřebami pro MŠMT?

TO14: Jak jsou financovány zvýšené náklady na studium studentů se specifickými potřebami?

5.6 Výběr informantů a průběh získávání dat

Pro výzkumné šetření jsem vytvořila výzkumný soubor 8 informantů. Výběr informantů probíhal v měsíci listopadu 2022 a nebyl zdaleka nijak složitý, jelikož v Centru ALMA pracují pouze 3 zaměstnanci a informanty z řad studentů jsem získala na základě zprostředkování kontaktu spolužáky ze školy a u jednoho informanta byl kontakt znám jelikož byl z řad přátel.

Před výběrem informantů z řad studentů jsem si stanovila kritéria. Prvním z nich bylo, že informant musí být studentem Univerzity Pardubice a druhým bylo, že specifické potřeby ve vzdělávání musí mít minimálně 3 roky. Při výběru nebyl věk informantů důležitý. Informanty jsem oslovila e-mailem, ve kterém jsem uvedla všechny náležitosti výzkumného šetření a seznámila je se samotným rozhovorem. Místu realizace rozhovoru jsem se přizpůsobila, aby se informanti cítili příjemně a bezpečně. Seznámila jsem je také s předběžnou časovou náročností rozhovoru, aby si vymezili dostatek času. Všichni informanti s účastí na výzkumném šetření souhlasili a domluvili jsme se na společném setkání.

Výzkumné šetření jsem realizovala v měsíci únoru 2023. Na základě předchozí domluvy jsem měla s každým informantem domluvenou formu schůzky. Se studenty jsem se sešla v prostředí Univerzity. S Centrem ALMA jsem byla předběžně domluvená na osobní schůzce, avšak když jsem je v únoru kontaktovala přes e-mail, ohledně termínu osobního setkání k realizaci rozhovoru, tak mi bylo ze strany Centra ALMA sděleno, že z důvodu současné pracovní vytíženosti mi nemohou nabídnout v bližší době termín k osobnímu setkání a preferovali by, pokud bych jim soubor otázek k rozhovoru zaslala elektronickou formou a na základě toho by mi byly poskytnuty odpovědi. Jelikož jsem data k výzkumnému šetření potřebovala získat, tak s tímto návrhem jsem souhlasila a realizace proběhla prostřednictvím písemných odpovědí, e-mailem. Ovšem odpovědi od pracovníků Centra ALMA byly velmi stroze zodpovězeny, proto v kapitole 7, kde uvádím interpretaci dat získaných od pracovníků Centra ALMA, pracuji s velmi strohými daty které mám k dispozici a odpovědi doplňuji o analýzu dokumentů. Přestože jsem měla domluvené, že rozhovor bude realizován se třemi pracovníky, tak odpovědi rozhovoru byly zpracovány všemi třemi pracovníky hromadně – tudíž jsem obdržela pouze jeden rozhovor.

Před samotným zahájením rozhovoru jsem poskytla informantům informovaný souhlas s účastí ve výzkumném šetření, ve kterém jsou uvedeny všechny náležitosti výzkumu. Všichni souhlas s účastí ve výzkumu stvrdili podpisem. Informovaný souhlas uvádím jako přílohu diplomové práce.

Celý rozhovor probíhal v poklidu a byla příjemná atmosféra, zejména jsem se snažila o to, aby se informanti cítili komfortně a bezpečně. Na závěr rozhovoru proběhlo zhodnocení rozhovoru a proběhla diskuse již mimo téma.

5.7 Způsob zpracování dat

Data z rozhovorů byla na základě pořízení audionahrávky doslovně přepsána a doplněna také o neverbální projevy daného informanta. Poté jsem data zpracovávala technikou otevřeného kódování. „Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje...postupujeme tak, že nejprve analyzovaný text (přepsaný rozhovor, záznam z pozorování, dokument) rozdělíme na jednotky. Jednotkou může být slovo, sekvence slov, věta, odstavec...každé takto vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód, tedy jméno nebo označení.“ (Šedřová in Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211 - 212) Technika otevřeného kódování je velmi časově náročná, avšak nepříliš složitá. V průběhu kódování jsem se vracela k jednotlivým rozhovorům a dle potřeby jsem kódy upravovala. Významově stejné kódy jsem sloučila do jednoho názvu a poté jsem provedla kategorizaci dat, kdy do jednotlivých kategorií jsem přiřazovala kódy dle významu a podobnosti.

6 Interpretace dat získaných od studentů

Při analýze dat získaných od studentů se specifickými potřebami vzniklo celkem 5 kategorií, které se vztahují k výzkumnému cíli a výzkumným otázkám. U každé kategorie uvádím seznam kódů, který vznikl ze získaných dat otevřeným kódováním.

6.1 Výběr studijního oboru

Svobodná volba

Studijní preference

Informace o studiu

Centrum podpory

Výběr vhodného studijního oboru je vůbec prvním krokem, který musíme učinit před tím než se na daný obor budeme hlásit. Sami informanti si důležitost výběru studijního oboru uvědomují a studijní obor vybírali zejména s ohledem na jejich možnosti vzhledem ke specifickým potřebám. Všichni informanti uvedli, že si obor vybírali sami. „*Vybrala jsem si ho sama...*“ (X5)

Při výběru u nich hrála roli oblíbenost a neoblíbenost předmětů na střední škole a také jejich záliby, můžeme se o tom přesvědčit ze slov jednoho informanta, který uvádí, že: „*Už na gymplu mě bavila matika a celkově počty, naopak mě nebavila čeština, možná to bylo i způsobený téma specifickýma poruchama...takže jsem věděl, že chci něco ohledně počítání a tak jsem hledal obory ekonomického zaměření.*“ (X4) U dvou informantů byla rozhodujícím vzdálenost školy z místa bydliště. „*...dalším faktorem bylo, že jsem z Pardubic, takže jsem nemusela řešit žádný koleje nebo byt.*“ (X5) „*...akorát mi říkali ať si vyberu správně a když jsem jim řekl o Pardubicích, tak mě v tom podpořili, protože jsem to měl z domu blízko, takže nemuseli platit žádnou kolej.*“ (X4) Tři z dotazovaných informantů si studijní obor vybrali z důvodu, že jejich cílem do budoucna je, že by se rádi orientovali humanitním směrem a chtěli by pomáhat lidem. „*Asi ve druhém ročníku se ukázalo, že mi jde studium znatelně snáze než jiným, a tak jsem začal*

druhým vysvětlovat látku, hlavně matematiku a účetnictví a ukázalo se, že mé doučování má poměrně dobré výsledky. Pomáhal jsem takto ve více a více situacích a málokdy se stalo, že by dotyčný obdržel nedostatečnou a to bylo ve většině případů to, co jim stačilo. No a postupně jsem si začal uvědomovat, že by mě realizace v této oblasti bavila i nadále.“ (X2)

Studenti se specifickými potřebami uvedli, že si informace související se studiem hledali nejčastěji na webových stránkách. *„Hledala jsem různě na webových stránkách...“ (X5)* Pro bližší upřesnění potřebných informací a seznámení s prostředím Univerzity tři studenti využili příležitosti a navštívili Univerzitu v rámci dne otevřených dveří. *„...akorát jsem šel na den otevřených dveří když byl a tam jsem zjistil takový obecný informace, to bylo všechno.“ (X4)* Tři studenti také uvedli, že před volbou studijního oboru navštívili veletrh vysokých škol. *„...a na veletrhu vysokých škol kam jsme jeli celý ročník z gymplu.“ (X5)*

Student se specifickými potřebami bývá ve většině případů zvyklý spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou či speciálně-pedagogickým centrem když studuje na základní a střední škole. Proto na otázku zda byla pro studenty existence centra podpory studentů se specifickými potřebami rozhodujícím kritériem při výběru školy, uvedli čtyři studenti, že tato skutečnost byla pro ně velmi důležitým faktorem. *„Byla to určitě zásadní skutečnost. Pro mě s uklidňujícím efektem, že se mám na koho v případě potřeby obrátit a že mě někdo bude poslouchat.“ (X2)* Pouze pro jednu studentku existence centra podpory rozhodující při výběru školy nebyla. *„Ne. V době kdy jsem vybírala vysokou školu, tak jsem věděla jakým způsobem pracuju a to, že jsem schopná pracovat i bez nějaké větší podpory.“ (X1)*

6.2 Navázání spolupráce

Informace o specifické potřebě

První kontakt s Centrem ALMA

Spolupráce s Centrem ALMA

Přestože studenti v jedné z otázek odpověděli, že je pro ně existence centra podpory na škole důležitá, tak pouze jeden ze studentů byl s Centrem ALMA v kontaktu již před podáním přihlášky. „*Ano, už jsem psal, že ALMA mi pomáhala už od volby oboru. Ještě před přijetím byla nastavena konkrétní podoba podpory ze strany střediska, v případě nastoupení ke studiu. ALMA mi například zajišťovala obsahový zápis z přípravného kurzu na přijímací zkoušky.*“ (X2) Zbylí čtyři studenti informovali Centrum ALMA o své specifické potřebě pouze v přihlášce na Univerzitu a to tím způsobem, že tam zaškrtnuli kolonku, která udávala informaci zda uchazeč o studium má specifickou potřebu ve vzdělávání nebo ne. „*Ne, nekontaktovala. Jenom když jsem podávala přihlášku, tak tam bylo políčko jestli mám specifický potřeby ve vzdělávání. Tak jsem zaškrtnula jenom to. Jinak sama jsem nikam nevolala nebo nepsala...*“ (X5)

Na základě podání přihlášky ke studiu ve které studenti přiznali své specifické potřeby došlo během pár týdnů ke kontaktování studentů pracovníky Centra ALMA. Často informační rozhovor proběhl ještě před konáním přijímacích zkoušek a to z toho důvodu, kdyby bylo potřeba upravit podmínky průběhu přijímacích zkoušek. „*...a chvíli na to se mi pak nějaká paní z Centra ozvala.*“ (X4) „*Ale asi jak jim tam ta přihláška přišla, tak pak se mi během několika týdnů někdo ozval.*“ (X5) „*Poprvé jsme se spojili přes Skype ještě před přijímacími zkouškami v červnu.*“ (X1)

Všichni dotazovaní studenti uvedli, že kvůli svým specifickým potřebám spolupracují s Centrem ALMA. K prvnímu navázání spolupráce došlo již při přijímacích zkouškách, toto tvrzení si můžeme doložit na výpovědích dvou studentů. „*Jo spolupracuju. Vlastně už od začátku, protože jak mě ta paní prvně kontaktovala, tak jsme si pak domluvili osobní schůzku a tam jsme si o všem povídali, pak jsem měl už podporu od nich u přijímaček, abych měl víc času na vypracování a vlastně s nima spolupracuju doted, podepsal jsem s nima takovou dohodu.*“ (X4) „*Spolupracuju. Už od přijímaček, kdy jsem měla navýšený čas na vypracování, jinak si myslím, že bych ty přijímačky ani neudělala, kdybych ten čas navíc neměla. Takže tak nějak tím začala naše spolupráce.*“ (X3)

6.3 Studium

Typ služby

Zkoušky

Zprostředkování studijních materiálů

Frekvence služby

Pracovnice Centra ALMA

Rodina

Kamarádi

Jak již bylo výše uvedeno, tak všichni studenti, kteří se účastnili výzkumného šetření při studiu spolupracují s Centrem ALMA. Toto Centrum realizuje pro studenty se specifickými potřebami řadu servisních a organizačních opatření, které jim alespoň z části umožňují snadnější průběh studia. Z nabízených opatření využívají všichni dotazovaní studenti z důvodu svých specifických potřeb časovou kompenzaci. „*No vlastně hlavně časovou kompenzací, jako navýšení času, to mi pomáhá nejvíce...*“ (X4) Tři studenti mají k navýšení času ještě další opatření, která se týkají například zpracování studijní literatury, obsahového zápisu z přednášek realizovaného prostřednictvím spolužaček, dále také možnost využití zvýrazňovačů a tolerování specifických v písemném projevu. „*Při studiu nejvíce využívám obsahový zápis, který je zprostředkován od dvou studentek, které mají se střediskem na toto dohodu. Zápis je odeslán do střediska, zkontrolován a každý týden mi chodí zápisy z hodin. Dále mám domluvenou možnost navýšení času...*“ (X2) Jeden student z důvodu svého tělesného postižení využívá také možnosti doprovodných služeb střediska. „*Dále využívám doprovodné služby střediska, když byla zkouška mimo hlavní budovu, nebo při dopravě na místo praxe a neměl jsem jiný doprovod.*“ (X2) Další studentka naopak uvedla, že velmi přínosně hodnotí službu, kterou ji Centrum ALMA zprostředkovalo, a to bylo doučování z anglického jazyka, díky kterému úspěšně složila zkoušku z povinného předmětu. „*Jediny, co bylo pozitivní tak, že mi ALMA zajistila doučování z angličtiny a díky tomu jsem zvládla povinný předmět.*“ (X1)

Studenti vzhledem ke svým omezením považují za přínosné, že mají možnost navýšení času. Avšak tři studenti zmiňují tuto skutečnost i ve vztahu ke zkouškám, při kterých mají možnost navýšení času o několik procent. Pokud se jedná o ústní zkoušky, tak se jedná o navýšení času

na přípravu. „...hlavně teda ji potřebuju při psaní písemných zkoušek...“ (X5) „Dále mám domluvenou možnost navýšení času na testy nebo písemnou přípravu – jsem rád, že tuto možnost mám, párkrát jsem ji využil, ale většinou ne, když nevíš, čas navíc ti nepomůže.“ (X2)

Některým studentům způsobují specifické potřeby omezení, která se týkají psaní a rychlosti psaní. To může působit obtíže při zaznamenávání informací z přednášek. Studenti pak mají obtíže když se mají soustředit na psaní a zároveň když mají vnímat nové informace, které jim vyučující vykládá. Avšak v dnešní době, kdy jsou technologie na vyspělé úrovni, tak učitelé mají možnost studentům své prezentace z přednášek poskytnout ke studiu. To hodnotí studenti pozitivně, jelikož se při přednášce mohou soustředit na výklad. „A jsem ráda, když nám dávají přednášky v elektronické podobě, protože se nemusím stresovat tím, že něco nestihnu zapsat a pak zase nedávám pozor při hodině, když se soustředím na psaní.“ (X3) „A taky nám učitelé docela dost dávají prezentace k dispozici na stag, nebo třeba na konci semestru je pošlou mailem, abychom měli materiály ke zkoušce.“ (X5)

Studenti se svými odpověďmi na otázku jak často využívají služby, které jim poskytuje Centrum ALMA poměrně shodli. Jelikož žádný ze studentů neudal přesné časové určení, kdy by službu využíval. Všechny odpovědi byly shodné v tom smyslu, že studenti využívají služby nárazově a podle potřeby, přesto dodávali, že nejvíce využívanou službu a to časovou kompenzaci využívají nejvíce ve zkouškovém období. „Ten čas vlastně když to je potřeba, tak v rámci semestru a pak hodně o zkouškovém, to asi nejvíc.“ (X3) „Jak už jsem řekla v předchozí odpovědi, je to spíš takový nárazový no...“ (X5) Pouze jeden student uvedl: „Jak které. Lavice a obsahový zápis denně, navýšení času ve zkouškovém období a doprovodné služby nárazově.“ (X2)

Pokud se studenti v průběhu studia potýkají s jakýmikoliv problémy, ptala jsem se jich na otázku, zda mají možnost řešit případné problémy. Všichni studenti se shodli na tom, že své problémy mohou řešit s pracovníci Centra ALMA, které jsou jim kdykoliv a v případě jakéhokoliv problému k dispozici. „Všechny své problémy řeším s pracovníci Centra. V Centru funguje dobrá komunikace mezi pracovníky i dobrá zastupitelnost. Když nemohla paní, která se mnou řešila většinu dotazů a problémů poradil mi někdo jiný nebo si informace předali a problém byl i tak rychle vyřešen.“ (X2) Tři studenti nachází v případě problému oporu také u svých blízkých a to buď v kruhu rodinném, nejčastěji u rodičů a pak také v okruhu blízkých kamarádů ze školy, kteří jim dokážou poradit a pomoci. „No tak s tím Centrem ALMA, tam jako

docela ta komunikace je dobrá, pak to řeším doma s rodičema a pak ve škole se spolužačkama, protože jakoby ty tomu tak nějak nejvíc rozumí, když jsou se mnou ve třídě.“ (X5) „Určitě s tím Centrem ALMA, tam asi nejvíc, když něco nastane, ale moc toho nebývá. Pak takové ty běžné problémy řeším doma s rodinou a ve škole se spolužáky.“ (X3)

6.4 Faktory ovlivňující studium

Centrum ALMA

Spolužáci

Adaptace

Zkouškové období

Je samozřejmé, že studenti se specifickými potřebami mají o něco náročnější průchod studiem. Již jsem výše uvedla na koho mají možnost se obrátit v případě jakéhokoliv problému. Přesto je vhodné věnovat se tomu, zda je něco nebo někdo při studiu také podporuje a motivuje. Většina studentů se shodla na tom, že největší podporu při studiu našli právě v Centru ALMA, jenž pro ně bylo i rozhodujícím při výběru školy a studijního oboru. *„Pak co se týče té podpory v rámci školy, tak to je ta ALMA, mám takovou jistotu, že se může jít s někým poradit a sdělit jim případné obtíže.“ (X3) „Podporující je pro mě asi nejvíc to Centrum ALMA, protože mám takovou jistotu že kdyby něco, tak na to nejsem sám.“ (X4) „Podpora ALMY mnohdy i s malichernostmi.“ (X2)*

Druhým největším podporovatelem, kterého při studiu vnímají všichni studenti jsou spolužáci, kteří jim sdílí veškeré potřebné informace o studiu, zpracovávají právě již zmiňované zápisy z přednášek anebo se jim jen snaží zpříjemnit osobní život a volný čas. *„Podpora spolužáků, ať už potřebuji pomoc s dopravou, studiem nebo mít možnost se jen tak pobavit a zažít.“ (X2) „Rozhodně spolužačky, které mi jsou po celou dobu velkou oporou a například mi poskytují materiály pro zkoušku.“ (X1) „V každém případě to byla podpora spolužaček, protože když jsem něco v hodině třeba nestihla, tak mi to poskytly, nebo dovysvětlily, za to jsem ráda.“ (X3)*

Neptala jsem se studentů pouze na příjemné věci, ale také mě zajímaly informace méně příjemné, jelikož i obtíže a náročné situace ke studiu neodmyslitelně patří. Tři studenti se jednoznačně shodli, že nejnáročnější pro ně byla vůbec počáteční adaptace, kterou neodmyslitelně provází šok z neznámého a nového prostředí a také noví lidé. Přesto obtíže spojené s adaptací po čase odezněly a studenti si na prostředí školy a na noví lidé zvykli. „*No a na začátku studia adaptovat se na prostředí Univerzity a koleji...tady se musela naplno rozvinout moje samostatnost a socializace a znovu i schopnost žádat o pomoc...no nebudu lhát, první asi dva měsíce mi připadalo téměř nemožné dobře zapadnout do kolektivu samých v uvozovkách chodících lidí, když doteď jsem byl pět let v kolektivu samých kluků s handicapem. Ale přijali mě krásně a když požádám o pomoc, vždy ochotně pomohou.*“ (X2)

Jak jsem již uváděla, studenti hodnotí velmi pozitivně navýšení času a nejvíce přínosné je to pro ně zejména při skládání zkoušek. Ale převážná většina studentů uváděla jako druhé nejčastěji zmiňované zkouškové období, jelikož to pro ně bylo nejnáročnější hned po adaptaci. „*V každém semestru je to příprava na zkoušky a pak zvládnout zkoušku z cizího jazyka, to pro mě bylo noční můrou, jelikož mi obecně jazyky moc nejdu.*“ (X3) „*No asi zvládnout ten jeden předmět, když mi učitel nedal žádný čas navíc, tak to mi dělalo problém...*“ (X4) „*Příprava na zkoušky a pak samotné psaní seminárních prací...*“ (X1)

6.5 Kvalita služeb

Bezohlednost

Spokojenost

Hodnocení

V dnešní moderní společnosti se předpokládá, že společnost má určité povědomí o existenci specifických potřeb ve vzdělávání. S tím souvisí také nastavení určitých typů opatření. A pokud se jedná o vzdělávání, tak by to měli být v první řadě vyučující, kteří by měli problematiku specifických potřeb nejen znát, ale také ji i se souborem opatření respektovat. Přesto čtyři studenti uvedli, že při studiu musí řešit obtíže které souvisí právě s bezohledností učitelů a nerespektováním jejich specifických potřeb. Tuto skutečnost hodnotí jako velmi překvapivou.

„Jako asi vyloženě obtíže ne, akorát jeden starší učitel tak ten nebral vůbec ohled na to, že nějaký poruchy učení mám, říkal, že když jsem na vejšce, tak že bych měl zvládat všechno jako ostatní, takže tam jsem měl u něj problém pak i u zkoušky, kterou jsem opakoval dvakrát, ale pak jsme ho už neměli, tak dobrý.“ (X4) „Přístup učitelů jakým způsobem učitelé z oboru nerespektují rozhodnutí poraden, v tomhle případě ALMY.“ (X1) „Asi to, že to ty učitelé moc nechtějí respektovat. To podle mě jako v dnešní době už by měli. Třeba na gymplu to brali na vědomí všichni a neměli s tím žádný problém. Jako nechci zase říkat, že tady to nikdo nerespektuje, ale je to prostě málo učitelů no...“ (X5)

Nerespektování specifických potřeb vyplývá z výpovědí studentů pouze jako jediný negativní faktor. Naopak studenti jsou velmi spokojeni s komplexní nabídkou služeb v souvislosti s jejich specifickými potřebami a nic jim při studiu nechybí. Služby hodnotí jako dostatečné a plně fungující. *„Ne, všechno tu maj tak nějak dobře nastavený, i komunikace funguje dobře.“ (X4) „Jak jsem teď ve třetíáku, tak tak nějak zpětně když se ohlídnu, tak mi asi nic extra nechybělo, nějak to zvládám. Je to asi tím, že jakoby nemám žádný závažný postižení.“ (X5)*

Jak jsem již uvedla, studenti jsou spokojeni s nabídkou služeb. Studenti také pozitivně odpovídali i v otázce zda by uvítali nějakou další dosud jim nenabízenou podporu. *„S podporou Centra ALMA jsem spokojená, nic mi nechybí a takto mi to ke studiu stačí.“ (X3) „Co se týká konkrétně mých individuálních potřeb, nic mě nenapadá. Opravdu nemohu říct, že by mi nějaká složka podpory chyběla.“ (X2)* Dva studenti přestože jsou spokojeni s kvalitou služeb, tak by pouze uvítali zlepšení přehlednosti webových stránek a lepší orientaci v nich. Jelikož je někdy dost obtížné najít informace, které hledají. *„Možná tak akorát aby se zlepšila přehlednost webových stránek školy. Protože třeba než jsem nastoupila a hledala tam nějaký informace, tak to bylo hrozný se někam proklikat, pak tam byly neaktuální informace, takže by bylo dobré, kdyby se na to někdo podíval a dal to nějak smysluplně dohromady, aby to bylo přehlednější.“ (X5)*

7 Interpretace dat získaných od zaměstnanců Centra ALMA

V rámci výzkumu se zaměstnanci Centra ALMA jsem obdržela od informantů velmi strohé informace, navíc jsem byla u několika otázek odkázána na GDPR a na směrnice Univerzity Pardubice č. 8/2019. Z toho důvodu při analýze dat vycházím více z analýzy dokumentů (Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro rok 2022) a ze směrnice Univerzity Pardubice č. 8/2019 (Podpora a vyrovnávání podmínek při přijímacím řízení a studiu uchazečů/studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice).

V Centru ALMA působí tři pracovnice, všechny tři pracují na pozici odborné referentky na úseku vzdělávání. Dvě pracovnice v Centru působí od roku 2019, třetí pracovnice od roku 2020.

7.1 Proces navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA

Navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA probíhá individuálně dle vysoké školy. Na Univerzitě Pardubice probíhá navázání spolupráce dle směrnice Univerzity Pardubice č. 8/2019. Pokud se student hlásí na Univerzitu Pardubice a má potřebu aby byly zohledněny jeho specifické potřeby, tak tuto skutečnost uvádí v elektronické přihlášce ke studiu, v případě písemné přihlášky, kontaktuje Centrum ALMA a o svých specifických potřebách je informuje. Pokud fakulta pořádá přijímací zkoušky, tak proběhne již první kontakt mezi studentem a Centrem ALMA a na základě doložených dokumentů dochází k úpravě přijímacích zkoušek avšak k úpravě může dojít pouze v rámci technické a organizační stránky přijímací zkoušky. Pokud se přijímací zkoušky nekonají, tak kontaktuje Centrum ALMA studenta se specifickými potřebami až po případném zapsání ke studiu. (Směrnice č. 8/2019 Podpora a vyrovnávání podmínek při přijímacím řízení a studiu uchazečů/studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice)

Aby bylo možné studenta se specifickými potřebami zařadit do evidence je nutné aby se prokázal potřebnými dokumenty, které jsou v souladu s Pravidly pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám, tyto dokumenty uvádím v kapitole 2 Metodický pokyn

k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami. Na základě vyhodnocení předložených dokumentů je provedena funkční diagnostika a osoba je poté zařazena do jedné či více kategorií znevýhodnění.

Před začátkem studia jsou akademičtí pracovníci o specifických potřebách studenta informováni prostřednictvím informačního systému STAG a studijních koordinátorů pro studenty se specifickými potřebami dané fakulty.

7.2 Služby poskytované Centrem ALMA studentům se specifickými potřebami

Centrum ALMA poskytuje pro studenty se specifickými potřebami řadu služeb, které jsou popsány ve směrnici č. 8/2019. Veškeré tyto služby uvádím v kapitole 4 Podpora studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice v rámci Centra ALMA. Využití těchto služeb studenty se liší v závislosti dle kategorie studenta se specifickými potřebami.

Informantky uvedly, že se jim dostává zpětná vazba ohledně spokojenosti studentů se službami Centra a zároveň také uvedly, že spolupráci mezi Centrem ALMA a akademickými pracovníky hodnotí kladně.

7.3 Vnitřní struktura Centra ALMA a spolupráce s dalšími subjekty

Informantky mi z důvodu GDPR nemohly sdělit jaký je vývoj počtu studentů se specifickými potřebami za poslední 3 roky, avšak alespoň uvedly, že se jedná o vzrůstající tendenci. S tím souvisí i evidence studentů se specifickými potřebami – ta také podléhá přísnosti GDPR.

Financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami probíhá dle Pravidel pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Podrobný popis způsobu financování uvádím v kapitole 2.4 Financování zvýšených nákladů na zajištění studia SSP.

Co se týká spolupráce s dalšími subjekty, tak spolupráce probíhá s APUPA, AP3SP, MŠMT – informantky spolupráci hodnotí: „*Spolupráce s ostatními VŠ poradenskými pracovišti a*

s AP3SP je aktivní a přínosná.“ avšak vzhledem k provázanosti problematiky je spolupráce úzká v souladu s pravidly GDPR.

8 Zodpovězení výzkumných otázek

V této kapitole zodpovím dílčí výzkumné, avšak pokud se zpětně podíváme na předcházející kapitoly 6, 7 tak zde došlo již k jejich zodpovězení. Pro větší přehlednost je rekapituluji.

DVO1: Jaké služby nejčastěji využívají studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice?

Z odpovědí informantů vyplynulo, že všichni studenti se specifickými potřebami využívají služeb Centra ALMA. Každý student ke snazšímu průběhu studia nejčastěji využívá opatření které se týká časové kompenzace. Studenti uváděli, že službu časové kompenzace nejčastěji využívají ve zkouškovém období, při písemných zkouškách a při ústních zkouškách při přípravě. Druhou nejčastější službou Centra ALMA, kterou studenti využívají je zpracování studijní literatury. Dále pak studenti dle svých individuálních potřeb mají možnost využít zvýrazňovačů v písemném projevu a službu kterou využívá jeden ze studentů pravidelně při každé hodině je obsahový zápis z přednášek, který mu zprostředkovávají dvě studentky z ročníku – zpracovaný zápis je zaslán do Centra ALMA, kde je následně podroben kontrole. Tyto zápisy jsou studentovi zasílány každý týden. Tentýž student využívá doprovodných služeb Centra a také polohovatelných lavic v učebnách a to z důvodu svého tělesného postižení. Veškeré služby Centra ALMA studenti využívají dle svých potřeb – nárazově.

DVO2: Jaký význam a přínos má pro studenty se specifickými potřebami Centrum ALMA?

Existence centra podpory byla pro většinou uchazečů o studium rozhodujícím faktem při výběru vysoké školy. První kontakt s pracovníci Centra proběhl ještě před přijímacími zkouškami a následně po přijetí ke studiu byla navázána dlouhodobá spolupráce a s každým studentem individuálně dle jeho specifických potřeb nastavena určitá forma podpory. Centrum ALMA dává studentům jistotu, že se mají v případě potřeby na koho obrátit. Velký význam studenti přikládají tomu, že pokud v průběhu studia nastane problém, který je třeba vyřešit, tak jsou jim pracovníci Centra ALMA k dispozici, funguje zde velmi dobrá komunikace. U studentů převládá názor, že v Centru ALMA našli největší podporu.

DVO3: Jak jsou studenti se specifickými potřebami spokojeni s kvalitou nabízených služeb Centra ALMA?

Centrum ALMA nabízí pro své studenty se specifickými potřebami širokou škálu služeb. Studenti jsou velmi spokojeni s komplexní nabídkou služeb. Úroveň nabízených služeb hodnotí jako dostačující až nadprůměrnou a kvalitně fungující. Za celou dobu studia neměli pocit, že by jim cokoli v souvislosti se specifickými potřebami chybělo. Jediné negativní hodnocení, které se ale úplně nevztahuje ke kvalitě služeb Centra ALMA je nerespektování specifických potřeb některými vyučujícími. Studenti by uvítali, kdyby Centrum ALMA zajistilo pro vyučující větší povědomí o specifických potřebách a opatřeních, které s k tomu vztahují. Pokud by došlo k větší ohleduplnosti ze strany učitelů, tak tím by došlo i ke zkvalitnění studia některých studentů.

DVO4: Jak probíhá proces navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA?

Proces navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA se na Univerzitě Pardubice řídí dle směrnice č. 8/2019. Tato směrnice jasně udává kroky, dle kterých dochází k navázání spolupráce mezi studentem se specifickými potřebami a Centrem ALMA. Prvním rozhodujícím faktem je, zda student chce, aby při studiu byly jeho specifické potřeby zohledněny. Pokud chce zohlednění specifických potřeb, tak je velmi důležité, aby o tom Univerzita byla obeznámena už v době, kdy se student na Univerzitu hlásí. Student má dvě možnosti, pokud podává elektronickou přihlášku na Univerzitu, tak zde je již kolonka, kde má student možnost, že má specifické vzdělávací potřeby a na základě této informace ho bude Centrum ALMA kontaktovat samo, druhou možností je přihláška ke studiu písemná, kde student musí Centrum ALMA sám kontaktovat a se svými specifickými potřebami je seznámit. Pokud se konají přijímací zkoušky na obor, na který se student se specifickými potřebami hlásí, tak dochází již k prvnímu kontaktu mezi studentem a Centrem ALMA, kde student doloží potřebné dokumenty k tomu, aby mu mohly být specifické potřeby uznány a na základě toho dochází pokud je třeba k organizační a technické úpravě přijímacích zkoušek. Pokud se přijímací zkoušky na daný obor nekonají, tak k prvnímu kontaktu dochází až poté co je student zapsán ke studiu. Před začátkem studia dochází k provedení funkční diagnostiky a ke stanovení podpůrných opatření.

DVO5: Jaké služby Centrum ALMA pro své klienty nabízí a jak jsou s nimi klienti spokojeni?

Centrum ALMA pro své klienty nabízí řadu služeb, které jsou v souladu se směrnicí č. 8/2019. Celý výčet služeb uvádím v kapitole 4 Podpora studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice v rámci Centra ALMA. Pro větší přehlednost zde opětovně uvádím výčet alespoň těch z mého pohledu nejdůležitějších služeb mezi které lze jmenovat zprostředkování osobní asistence, podporu studijní asistence, zapisovatelský a tlumočnický servis, časovou kompenzaci, zapůjčení kompenzačních pomůcek a diagnostiku specifických poruch učení. Využití těchto služeb závisí na individuální potřebě každého studenta. Klienti jsou s nabídkou služeb spokojeni, množství nabízených služeb je pro ně uspokojivé. Od toho se také odvíjí pozitivní zpětná vazba, která se dostává k pracovním Centra ALMA.

DVO6: Jak Centrum ALMA spolupracuje s dalšími subjekty (akademičtí pracovníci, APUPA, AP3SP)?

Spolupráce Centra ALMA a akademických pracovníků je důležitá pro správné fungování nastavených opatření pro studenty se specifickými potřebami. Akademičtí pracovníci jsou o specifické potřebě studenta informováni prostřednictvím informačního systému STAG a studijních koordinátorů pro studenty specifickými potřebami. Pracovnice Centra ALMA hodnotí tuto spolupráci velmi kladně. Průběh spolupráce s APUPA a AP3SP je z důvodu provázanosti problematiky těchto institucí vázán pravidly GDPR. Spolupráci s těmito subjekty hodnotí pracovnice Centra ALMA jako aktivní a přínosnou.

DVO7: Jaká je vnitřní struktura Centra ALMA?

V Centru ALMA působí tři pracovnice – všechny tři zastávají pozici odborné referentky na úseku vzdělávání. Bližší informace z důvodu diskrétnosti informací, které jsou opět vázány GDPR jsem se o vnitřní struktuře Centra ALMA a ani je nebylo možné získat při analýze směrnice č. 8/2019. Získala jsem pouze obecné informace ohledně vývoje počtu studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice za poslední léta s tím, že se jedná o vzrůstající tendence a zájem o studium na Univerzitě Pardubice má stále více studentů se specifickými potřebami.

9 Závěr výzkumného šetření a diskuse

Na základě polostrukturovaných rozhovorů, které jsem provedla se dvěma skupinami informantů – studenty se specifickými potřebami a pracovníci Centra ALMA jsem získala a shromáždila data, data od pracovníků Centra ALMA jsem doplnila o analýzu dokumentů a provedla jsem interpretaci dílčích výzkumných otázek. V této kapitole odpovím na hlavní cíl výzkumného šetření.

9.1 Závěr výzkumného šetření

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, dále zjistit jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice k naplnění svých specifických potřeb a dále zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu Centra ALMA a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

Na Univerzitě Pardubice existuje Centrum ALMA – jedná se o specializované celouniverzitní pracoviště, které zajišťuje poradenskou, technickou a studijní podporu. Toto pracoviště je určené právě pro podporu studentů se specifickými potřebami, či zdravotním znevýhodněním. Centrum ALMA nabízí širokou škálu služeb pro studenty se specifickými potřebami. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni dotazovaní studenti nejčastěji využívají službu časové kompenzace, která jim napomáhá ke snazšímu průběhu studia. Tuto službu nejčastěji využívají ve zkuškovém období, a to ať skládají zkoušku formou ústní zkoušky nebo písemného testu u ostatních služeb je frekvence spíše nárazová. Druhou nejčastěji využívanou službou je zpracování studijní literatury, další služby jsou využívány dle individuálních specifických potřeb každého studenta. Z výzkumu vyplývá, že studenti s Centrem ALMA spolupracují po celou dobu studia, existence střediska podpory pro ně byla rozhodující při výběru vysoké školy. Díky Centru ALMA mají studenti jistotu, že se mají v případě potřeby na koho obrátit a v případě jakéhokoliv problému mají možnost s kým ho řešit, jelikož komunikace a poradenství jsou v Centru ALMA na vysoké úrovni. Centrum ALMA je jako specializované pracoviště na vysoké úrovni. Studenti jsou spokojeni s komplexní nabídkou služeb a také s kvalitou jejich fungování. Pro úspěšné studium hodnotí veškeré služby jako dostačující. Jediné negativum

spatřují v nedostatečném respektování a specifických potřeb akademickými pracovníky (vyučujícími).

Z rozhovoru s pracovníky Centra ALMA soudím, že se pracovnice snaží držet kvalitou poskytovaných služeb na vysoké úrovni, jelikož to potvrzuje i informace o pozitivní zpětné vazbě, která se dostává k pracovnícím s informací od studentů ohledně spokojenosti s kvalitou nabízených služeb. Z výzkumu také vyplývá, že je potřeba dbát na individuality každého studenta zvlášť a pro úspěšné studium studenta se specifickými potřebami je důležité, aby byla došlo k navázání spolupráce se specializovaným pracovištěm Centrem ALMA.

Rozhovory s pracovníky Centra ALMA sice neposkytly mnoho informací, které by vypovídaly o jejich činnosti, ale zpracovala jsem ty informace, které mi byly sděleny a vycházela jsem tedy více z analýzy dokumentů a směrnic, oproti tomu jaké množství informací a dat jsem získala od studentů.

Součástí výzkumného šetření byla také analýza dokumentů, kterou jsem započala zmapováním dostupných dokumentů souvisejících s tématem diplomové práce. Zaměřila jsem se především na Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami, který je přílohou č. 3 Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, dále pak na směrnice Univerzity Pardubice č. 8/2019, těmito dvěma dokumentům jsem věnovala zvýšenou pozornost, detailně jsem je rozpracovala v teoretické části a opírám o ně i část praktické části diplomové práce. Metodické pokyny se s postupem času měnily. V roce 2012 byli studenti se specifickými potřebami děleni do 5 kategorií, avšak v roce 2018 došlo ke změně a studenti se specifickými potřebami byli děleni do 6 kategorií. Změna nastala v poslední kategorii, kdy pod písmenem E už nejsou studenti s psychickou poruchou nebo s chronickým somatickým onemocněním, ale jsou zde vymezeni studenti s poruchou autistického spektra, kteří dříve v Metodickém pokynu nebyli vůbec vymezeni. Přidaná kategorie F vymezuje studenty s jinými obtížemi. Dále jsem se věnovala zákonu č. 111/1998 Sb. o vysokých školách. Další stěžejní dokumenty související se vzděláváním osob se specifickými potřebami jsem popsala v teoretické části diplomové práce. Velmi pozitivně hodnotím, že problematika vzdělávání osob se specifickými potřebami je ukotvena v řadě právních předpisů, dokumentů a úmluv. Avšak negativně hodnotím, že zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách se o problematice vzdělávání studentů se specifickými potřebami zmiňuje velmi skromně a to pouze v § 21 a § 78.

9.2 Diskuse

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na porovnání výsledků mého výzkumného šetření s výsledky výzkumného šetření s jinou diplomovou prací, která byla realizovaná na podobné téma.

Výsledky výzkumného šetření bych chtěla porovnat s diplomovou prací Bc. Kristýny Vítkové, která svou diplomovou práci na téma Podpora studentů se specifickými potřebami na vysokých školách zpracovala v roce 2019 na pedagogické fakultě Ostravské univerzity. Diplomová práce se zaměřuje na charakteristiku a analýzu servisních a organizačních opatření využívaných studenty se specifickými potřebami na veřejných vysokých školách. Teoretická část diplomové práce je obsahově obdobně zaměřena jako má práce. Studentka zde vystihuje podstatu věci o které poté opírá praktickou část diplomové práce. Praktická část diplomové práce zpracována kvantitativním výzkumem za použití metody dotazníku s vysokoškolskými studenty se specifickými potřebami. To mi přijde velmi zajímavé, jelikož studentka získala data od velkého počtu studentů s různými typy postižení, to mi přijde zajímavé a pokud bych měla psát další práci zaměřenou tímto směrem, tak bych výzkumné šetření realizovala podobnou formou, kde bych prostřednictvím dotazníku oslovila všechny studenty se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice a získala bych tak komplexní přehled o studiu studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice. Ve výzkumu bylo zjištěno, jaké služby nejčastěji z důvodu, že dotazník studentky Vítkové obsahoval podobnou formulací dílčích cílů a otázek jako byly otázky v mém rozhovoru, zajímalo mě porovnání některých výsledků. Jedním z dílčích cílů bylo analyzovat servisní a organizační opatření využívané studenty se specifickými potřebami na vysokých školách dle typu jejich postižení. Z výsledků jak v mém, tak v jejím výzkumu vyplynulo, že studenti nejčastěji využívají opatření, které se týká časové kompenzace. Další z dílčích cílů se zabýval analýzou spokojenosti se servisními a organizačními opatřeními používanými studenty se specifickými potřebami na vysokých školách. Zde se opět výsledky shodují s mým výzkumem, jelikož studenti uvedli, že jsou spíše spokojeni a opatření považují za dostatečné. Stejně tak jsou v obou výzkumech shodné výsledky, že pokud nastane při studiu jakýkoliv problém, tak ho studenti nejčastěji řeší s pracovníky centra podpory dané vysoké školy.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku studia studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. Celá práce je zaměřena na studium studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části diplomové práce jsem se věnovala popisu vývoje vzdělávání studentů se specifickými potřebami na vysokých školách v České republice, kde jsem uvedla související základní legislativní dokumenty. Dále jsem se zaměřila na Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami včetně všech jeho náležitostí jako definování kategorií studentů se specifickými potřebami, funkční princip a funkční diagnostika, metodický standard, financování zvýšených nákladů a servisní a organizační opatření. Zaměřila jsem se také na popis obtíží, které mají studenti s jednotlivými typy postižení, kde jsem zároveň zmínila také centra podpory studentů se specifickými potřebami na vysokých školách. Teoretickou část uzavřel popis Centra ALMA jako celouniverzitního pracoviště Univerzity Pardubice, zajišťující podporu studentů se specifickými potřebami.

Praktická část popisovala výzkumné šetření, které bylo realizováno kvalitativním výzkumem za použití metody polostrukturovaných rozhovorů se studenty se specifickými potřebami a pracovníci Centra ALMA a analýzy dokumentů. Cílem diplomové práce bylo zjistit jaké jsou možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, dále zjistit jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice k naplnění svých specifických potřeb a dále zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu Centra ALMA a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb. Tento cíl byl naplněn, jelikož mi data získaná z rozhovorů umožnila na cíl práce odpovědět.

Pokud bych měla celkově posoudit možnosti studia studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice, tak musím konstatovat, že jsou pozitivní. Na Univerzitě Pardubice funguje Centrum ALMA, které studentům se specifickými potřebami nabízí širokou škálu služeb. Studenti k naplnění svých specifických potřeb těchto služeb využívají a jsou s kvalitou a množstvím nabízených služeb celkově spokojeni. Pracovnice Centra ALMA přistupují ke každému studentovi individuálně s ohledem na jeho potřeby, s úctou a respektem.

Na závěr bych ráda zmínila, že jsem již měla zkušenost s jedním z center podpory a to konkrétně s Informačně-poradenským a kariérním centrem Augustin při studiu na Univerzitě Hradec Králové a myslím si, že by mohlo být zajímavé výzkum rozšířit o porovnání s jiným centrem podpory a to například konkrétně s Augustinem.

SEZNAM ZDROJŮ

TIŠTĚNÉ

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BUŘVALOVÁ, Denisa a Eva REITMAYEROVÁ. *Tělesně postižený*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 9788086991214.

ČEREŠŇOVÁ, Zuzana, ed. *INCLUSIVE HIGHER EDUCATION*. 1. Prague: Nakladatelství Gasset – Allan Gintel, Czech Republic, 2018. ISBN 978-80-87079-60-7.

DLOUHÁ, Jana, RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Tereza SKÁKALOVÁ, ed. *"Seznamte se, prosím": metodický průvodce k organizaci podpory studentů se specifickými potřebami*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 9788074353819.

DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 9788021059931.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JŮVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-x.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3070-7.

HAMPTON, G. – GOSDEN, R. Fair Play for Students with Disability. *Journal of Higher Education Policy and Management*, ro. 26, . 2, r. 2004, s. 225-238. ISSN 1469-9508.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 9788073674748.

KALEJA, Martin, ed. *Budování rovného přístupu v terciárním vzdělávání studentů se specifickými (vzdělávacími) potřebami*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 9788074644757.

KALEJA, Martin. *Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7464-174-9.

KANTOR, Jiří, Eva URBANOVSKÁ a Jan PFEIFFER. *Student s omezením hybnosti na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 9788024444666.

KOLEKTIV AUTORŮ, POSPÍŠILOVÁ, Iveta, ed. *Sborník příspěvků z IX. ročníku mezinárodní konference "Vysokoškolské studium bez bariér"*. Technická univerzita v Liberci, 2014. ISBN 9788074941696.

KOLEKTIV AUTORŮ, POSPÍŠILOVÁ, Iveta, ed. *Sborník příspěvků z VII. ročníku mezinárodní konference "Vysokoškolské studium bez bariér"*. Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 9788073729592.

KRHUTOVÁ, Lenka. *Kvalita v systému terciárního vzdělávání v kontextu zdravotního postižení*. Praha, 2011. CZ.1.07/4.1.00/22.0001

KVĚTOŇOVÁ, Lea, ed. *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálněpedagogických potřeb*. Brno: Paido, 2007. ISBN 9788073151416.

LANGER, Jiří. *Special education for the people with hearing impairment*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 9788024437491.

LANGER, Jiří. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 9788024442143.

LUDÍKOVÁ, Libuše, Jiří LANGER a Lucia PASTIERIKOVÁ. *Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4612-7.

MATĚJŮ, Petr. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009. ISBN 978-80-254-4519-8.

MICHALÍK, Jan. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-859-3.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

PÁNA, Lubomír a Miroslav SOMR. *Metodologie a metody výzkumu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 978-80-86708-52-2.

PÁTÁ, Perchta Kazi. *Mé dítě má autismus: příběh pokračuje*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2683-0.

PRUDKÝ, Libor, Petr PABIAN a Karel ŠIMA. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 9788024730097.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

RÖDEROVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 9788073151454.

SLAVÍK, Milan. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4054-6.

SMEČKOVÁ, Gabriela. *Student se specifickými poruchami učení na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 9788024444680.

STRNADOVÁ, Věra. *Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu. 1. díl, Náhlá ztráta sluchu*. ASNEP, 2001. ISBN 80-903035-2-8.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3469-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073670917.

Univerzita bez bariér: Podpora studentů a uchazečů o studium se specifickými vzdělávacími potřebami na Univerzitě Pardubice. Univerzita Pardubice a kampus bez bariér, reg. č. projektu CZ. 1.07/2.2.00/290009, 2015.

VITÁSKOVÁ, Kateřina, Eva SOURALOVÁ a Libuše LUDÍKOVÁ. *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Účelové publikace (Univerzita Palackého). ISBN 8024406217.

ELEKTRONICKÉ

Čím je středisko Teiresiás: MUNI TEIRESIÁS Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.teiresias.muni.cz/cz/cim-je-stredisko-teiresias>

Legislativa: Centrum podpory studentů se specifickými potřebami [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://cps.upol.cz/novy/wp-content/uploads/2020/12/SRB3-14-4.pdf>

Listina základních práv a svobod České republiky [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Listina základních práv Evropské unie [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravoEU/dokument?celex=12012P%2FTXT>

Metodický pokyn k financování zvýšených nákladů na studium studentů se specifickými potřebami: Pravidla pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro rok 2022[online]. Č. j. MSMT-5674/2022-2 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/pyramida/pravidlo-dotace-a-prispevky.pdf>

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021 - 2025 [online]. 2020 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvozp/dokumenty/narodni-plan-podpory-rovnych-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2021_2025-183042/

O akademické poradně a centru podpory: Akademická poradna a centrum podpory TUL [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.apc.tul.cz>

O Centru Pyramida: Ostravská univerzita [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://pyramida.osu.cz/o-pyramide/>

O nás, poslání a cíle: ELSA Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami na ČVUT [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/o-nas/poslani-a-cile/>

O nás: Centrum Carolina Univerzita Karlova [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://centrumcarolina.cuni.cz/CC-287.html>

O nás: Slunečnice FEI Centrum pro studenty se specifickými nároky [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <http://slunecnice-fei.vsb.cz>

Podpora studentů se specifickými potřebami Augustin: Univerzita Hradec Králové [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/celouniverzitni-pracoviste/ipakc/augustin>

Podpora uchazečů a studentů se specifickými potřebami: MENDELU ICV [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://icv.mendelu.cz/pcentrum/podpora-uchazecu-a-studentu-se-specifickymi-potrebami/>

Rozšiřující informace - Historie: Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.ap3sp.cz/rozsirujici-informace/historie/>

Služby Centra Slunečnice při Ekonomické fakultě a komu jsou určeny: SLUNEČNICE - centrum pro studenty se specifickými nároky [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://slunecnice-ekf.vsb.cz>

Směrnice č. 8/2019: Podpora a vyrovnávání podmínek při přijímacím řízení a studiu uchazečů/studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://www.upce.cz/sites/default/files/public/alpo3647/smernice_c_8-2019_-_podpora_a_vyrovnavani_podminek_pri_prijimacim_rizeni_a_studiu_uchazecustu_dentu_se_specifickymi_potrebami_na_univerzite_pardubi_003_136042_140930.pdf

Stanovy AP3SP: Asociace poskytovatelů služeb studentům se specifickými potřebami [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1fWFo6n17DDrtIPPu2cudjAxqPnjmAsK/view>

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ [online]. 2020 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Studenti se specifickými potřebami: ČZU Institut vzdělávání a poradenství [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.ivp.czu.cz/cs/r-6930-studium/r-6943-informace-pro-studenty/r-8808-studenti-se-specifickymi-potrebami>

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2010-10>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A Informovaný souhlas

PŘÍLOHA B Přepis rozhovoru s informantem X2

PŘÍLOHA A – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí na výzkumném šetření diplomové práce na téma „Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole“

Držitel informovaného souhlasu

Jméno a příjmení: Bc. Klára Martínková

Bydliště: Cholenice 119, Kopidlno 507 32

Telefon: 733 109 162

E-mail: klara.martinkova@upce.cz

Výzkumné šetření pro praktickou část diplomové práce s názvem Podpora studentů se specifickými potřebami na vysoké škole. Tato diplomová práce je psána studentkou Resocializační pedagogiky na filozofické fakultě Univerzity Pardubice pod vedením PaedDr. Zdenky Šáňdorové, Ph.D.

Cílem výzkumného šetření je zmapovat možnosti podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Pardubice a zjistit, jaké služby nejčastěji využívají vysokoškolští studenti se specifickými potřebami k naplnění svých specifických potřeb a zjistit subjektivní posouzení významu a přínosu centra pro podporu studentů se specifickými potřebami a spokojenost studentů s kvalitou nabízených služeb.

Výzkumné šetření bude realizováno za použití rozhovoru a jeho audionahrávkou na diktafon. Audionahrávka bude použita pouze pro účely výzkumného šetření diplomové práce, kde bude proveden její doslovný přepis. Získaná data budou dále zpracována a je možné, že rozhovor bude uveden jako příloha diplomové práce. Doslovný přepis audionahrávky bude proveden bezprostředně po realizaci rozhovoru a poté bude záznam okamžitě nenávratně odstraněn. Veškerá data bude zpracována anonymně s ohledem na etické zásady.

Já níže podepsaný/á svým podpisem stvrzuji, že souhlasím s účastí na výzkumném šetření v diplomové práci a zároveň stvrzuji, že jsem byl/a seznám/a se všemi náležitostmi výzkumného šetření a všem informacím rozumím. Jsem informován/a o tom, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na výzkumném šetření bez udání důvodu odstoupit.

Jméno a příjmení informanta:

Datum:

Podpis:

PŘÍLOHA B – Přepis rozhovoru s informantem X2

1. Podle čeho jste si obor vybral/a? Pomáhal Vám někdo s výběrem?

„Na střední škole – Obchodní akademie Janské Lázně jsem se setkával s mnoha studenty s různými typy handicapu. Asi ve druhém ročníku se ukázalo, že mi jde studium znatelně snáze než jiným, a tak jsem začal druhým vysvětlovat látku, hlavně matematiku a účetnictví a ukázalo se, že mé doučování má poměrně dobré výsledky. Pomáhal jsem takto ve více a více situacích a málokdy se stalo, že by dotyčný obdržel nedostatečnou a to bylo ve většině případů to, co jim stačilo. No a postupně jsem si začal uvědomovat, že by mě realizace v této oblasti bavila i nadále. Na škole byla paní vychovatelka, která studovala v Pardubicích a nabídla mi, že mě bude doučovat na přijímačky. Jelikož v Pardubicích studovala dálkově i naše skupinová vychovatelka, domluvila se exkurze na Univerzitu a Almu, po které jsem si domluvil další, už osobní schůzky, a vše se dalo do pohybu.“

2. Jak jste zjišťoval/a potřebné informace, věděl/a jste na koho se v případě dotazu obrátit?

„Už od paní vychovatelky z Obchodní akademie jsem věděl o Almě, takže už před první schůzkou, jsem měl rámcově ponětí o náplni služeb a po první schůzce mi Alma pomáhala velmi trpělivě odpovídat na moje, někdy velmi časté, dotazy a řešit mé studijní problémy a neinformovanost.“

3. Byla pro Vás existence střediska podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami rozhodujícím kritériem při výběru školy a proč?

„Byla to určitě zásadní skutečnost. Pro mě s uklidňujícím efektem, že se mám na koho v případě potřeby obrátit, a že mě někdo bude poslouchat. Zásadnějšími faktory pro mě ale byly existence oboru, který jsem chtěl studovat a přijatelná dojezdová vzdálenost od místa bydliště a vědomí, že když se stane něco nečekaného, může mi někdo přijet pomoci.“

4. Kontaktoval/a jste před přijímacími zkouškami na vysokou školu středisko podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami?

„Ano. Už jsem psal, že Alma mi pomáhala už od volby oboru. Ještě před přijetím byla nastavena konkrétní podoba podpory ze strany střediska, v případě nastoupení ke studiu. Alma mi např. zajišťovala obsahový zápis z přípravného kurzu na přijímací zkoušky.“

5. Spolupracujete/spolupracoval jste při studiu se střediskem podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami, kdy jste ho navštívil/a poprvé a proč?

„Alma mi pomáhala už od volby oboru. Při studiu jsem nejvíce využíval obsahový zápis, který byl zprostředkován od dvou studentek, které měly se střediskem na toto dohodu. Zápis byl odeslán do střediska, zkontrolován a každý týden mi chodily zápisy z hodin. Dále jsem měl skrz Almu domluvenou možnost navýšení času na testy nebo písemnou přípravu – jsem rád, že jsem tuto možnost měl, párkrát jsem ji využil, ale většinou ne, když nevíš, čas navíc ti nepomůže. Dále jsem využil doprovodné služby střediska, když byla zkouška mimo hlavní budovu, nebo při dopravě na místo praxe a neměl jsem jiný doprovod. Alma mi poskytla do učeben nastavitelné lavice. Kvůli obtížnějšímu přesouvání byli vyučující informováni, že někdy můžu dorazit na seminář později.“

6. Jaké služby jste v rámci studia od střediska podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami využíval/a, využíváte (servisní opatření)?

„No už jsem to uvedl v předchozí otázce. Alma také naslouchá mým upozorněním na překážky na které jsem narazil viz. těžké samovracející se dveře u bezbariérového vstupu nebo i taková věc, že jsem nebyl schopen spláchnout toaletu bylo na to potřeba dost síly – systém splachování byl na tento popud vyměněn.“

7. Jak často tyto služby využíváte/využíval jste?

„Jak které. Lavice a obsahový zápis denně, navýšení času ve zkouškovém období a doprovodné služby nárazově.“

8. Řešíte/řešil jste během Vašeho studia na vysoké škole nějaké obtíže spojené s Vašimi specifickými vzdělávacími potřebami? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

„Vyloženě obtíže ne. Pokud se nějaké objeví, tak jdou vykomunikovat přímo s vyučujícím. Například když jsem řešil, že nemohu najít místo výkonu jedné praxe kvůli bezbariérovosti, tak jsme našli s vyučujícím řešení, že jsem měl dobu praxe zkrácenou na polovinu doplněnou četbou. V prvním ročníku mě akorát zaskočilo, že při skupinových ústních zkouškách jsem ve své skupině byl vždy první, tudíž jsem skládal zkoušky bez přípravy a taky to tak nějak dopadlo.“

9. S kým můžete/mohl jste řešit případné problémy?

„Všechny své problémy řeším s pracovníci Centra. Ve Centru funguje dobrá komunikace mezi pracovníky i dobrá zastupitelnost. Když nemohla paní, která se mnou řešila většinu dotazů a problémů poradit mi někdo jiný nebo si informace předali a problém byl i tak rychle vyřešen.“

10. Berou/brali Vaši vyučující na vědomí Vaše specifické vzdělávací potřeby během studia? Uveďte konkrétní příklad.

„Až na zmíněné ústní zkoušení ano. Například u jisté seminární práce jsem dostal kvůli rozsahu práce a mým možnostem psaní více času na odevzdání bez intervence Almy, pouze po domluvě s vyučujícím. Na jiném předmětu jsem v časovém limitu nestihl odpovědět na všechny otázky tak opět jen po domluvě s vyučujícím jsem byl dozkoušen ústně.“

11. Co pro Vás bylo/je při studiu nejnáročnější? Uveďte konkrétní příklad.

„Rozhodně psaní seminárních prací. No a na začátku studia adaptovat se na prostředí Univerzity a kolejí. Do teď stačilo párkrát otočit kolem (smích) a na střední byl vždy učitel nebo asistent, co mi hned pomohl a všechno mi řekli. Tady se musela naplno rozvinout moje samostatnost a socializace a znovu i schopnost požádat o pomoc (díky bezbariérovému a uzpůsobenému prostředí střední školy jsem ji téměř nepotřeboval, doma také ne a odvykl jsem si o ni žádat). Nestalo se mi ale, že by mě někdo odmítl, tak jsem si na to zvykl. No nebudu lhát, první asi dva měsíce mi připadalo téměř nemožné dobře zapadnout v kolektivu samých v uvozovkách chodících lidí, když doteď jsem byl pět let v kolektivu samých kluků s různým handicapem. Ale přijali mě krásně a když požádám o pomoc, vždy ochotně pomohou. Děkuji. (úsměv)“

12. Co pro Vás bylo/je při studiu podporující? Uveďte konkrétní příklad.

„Podpora Almy mnohdy i s malichernostmi. Podpora spolužáků, ať už potřebuji pomoc s dopravou, studiem nebo mít možnost se jen tak pobavit a něco zažít.

To se mimochodem ukázalo i v době, kdy studentka, která mi asistovala na koleji v 1. ročníku před zkouškovým oznámila, že končí. A i když jsem se jí snažil nabídnout řešení problému, bez respektování stanovené výpovědní lhůty – dohoda byla pouze ústní, skončila. V tu chvíli jsem byl bez asistence a vypadalo to, že asi budu muset skončit se studiem. Pomáhala mi zatím spolužačka z kolejí, která vypomáhala, když byl asistent například nemocný, ale takhle to nešlo dlouhodobě. V tu dobu se některé spolužačky nabídly, že mi dočasně budou asistovat, dokonce chtěly jít bydlet na kolej, jen abych nemusel končit. To byl velmi podporující moment pro mě.

Nakonec jsem asistenta našel. No a v neposlední řadě ochota jiné spolužačky mi ochotně pomoci s věcmi, na které nejsem nejbystřejší, jako například jak si zapsat praxe, s těmihle věcmi mi nemůže pomoci ani Alma, protože nemá v systému přístup z pohledu studenta. “

13. Co Vás při studiu nejvíce překvapilo? Uveďte konkrétní příklad.

„Asi přijetí od všech studentů Univerzity. Nikdo už na mě nekouká jako na někoho odlišného. A rozhodně to stále není většinový postoj. Dokonce se vždycky samo okolí snaží mě zapojit do všeho nejvíce, jak to jde. “

14. Uvítal/a byste nějakou další podporu, která Vám doposud nabízena není/nebyla?

Uveďte konkrétní příklad.

„Co se týká konkrétně mých individuálních potřeb, nic mě nenapadá. Opravdu nemohu říct, že by mi nějaká složka podpory chyběla. Možná, i když nevím zda to spadá do kompetencí střediska, vytvořit zjednodušený systém orientace na webu Univerzity a ve všech systémech se studiem spojených. Vím, jsme dospělí a máme se doptat, ale jiní lidé s jiným typem handicapu než mám já, by s touto orientací mohli mít zásadnější problém. Je to celkem neintuitivní. I když uznávám, že to může být pouze můj osobní problém. “

15. Je něco, co Vám na vysoké škole chybí/chybělo v souvislosti s Vašimi specifickými vzdělávacími potřebami? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

„Ne. “

16. Uveďte další informace k tématu, pokud je máte.

„Nemám nic. “